EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 12. apr. 1975
Nr. 28 (4018) 17. aastakäik

Eestis vahistati 4 ABI OTSIMISE pärast UNO juures

Läände saabunud kahe uue apelli järele, mis on alla kirjutatud Tallinnas 25. detsembril "Grupi Eesti patriootide" poolt ja adresseeritud UNO peasekretärile ning lääne suurajalehtedele ja ringhäälingutele, on 13. detsembril KGB pannud toime mitmel pool Eestis läbiotsimisi, kusjuures konfiskeeriti kirjandust ja kirjutusmasinaid ning vahistati neli isikut: 41-aastane Tallinna Polütehnilise Instituudi automaatika õppejõud K. Mättik, Tallinna Soojusjõujaama vaneminsener 36-aastane M. Kiirend, 41-aastane arst dr. A. Varato ja tööstuskombinaadi "Silikaat" vaneminsener A. Jushkevitsh, 43 a. vana.

Neile pandud süüks, et nad on informeerinud UNO-d tegelikust olukorrast Eestis ja nõudnud rahvusvahelise inimõiguste deklaratsiooni põhimõtete kohaldamist.

Apellis üteldakse:

"Meie pöördume kõigi ausate inimeste poole läänes, kõigi poole, kes peavad kalliks UNO Inimõiguste deklaratsioonis väljendatud ideaale, et nad nõuaksid eesti patriootide vabastamist ning astuksid välja inimõiguste ja enesemääramise õiguse kehtestamise eest Eestis.

Seni kui need õigused Euroopa mõnes osas on ainult paberil ja seni kui inimesteie ideede vaba levimine ei ole realiteediks saanud, jäävad Euroopa julgeolekukonverentsi deklaratsioonid ainult fraasideks, millega poliitikamehed petavad kergeusk-

Järg lk. 11

PALVE TAGAKIUSATUTE EEST

Jakobi kirikus toimunud jumalateenistusest võttis osa arvukalt vaimulikke. Vasakul jutlustab pastor Wurmbrandt USA-st, kõrval tõlk (EPL-fotod LEPPER)

Nagu EPL juba teatas, toimus Jakobi kirikus suur ökumeeniline jumalateenistus, kus meenutati usutagakiusamise ohvreid kommunismimaades. Rumeeniast väija pääsenud ja 14 aastat vangilaagrites viibinud rumeenia luteri pastor Richard Wurmbrand, kes oma elu ülesandeks on seadnud maailma valgustamise ja ida usklike abistamise, esitas oma jutluses vapustavaid fakte.

Kui Soomes teda kantslisse ja kirikutesse ei lastud kõrgemal korraldusel, siis Rootsis ei olnud selleks takistusi, kuigi riigikiriku esindajad

Järg lk. 11

Muusikaline nädalalõpp 3 kontserdiga

Stockholmi eestlasile kujunesid aprillikuu esimese nädala lõpupäevad ootamatult rikkaks muusikaliste ürituste poolest. Ja sealjuures omapärasteks – rahvusvahelise heliloomingu kõrval esitati nendel üritustel ka eesti heliloomingut, sealjuures osalt interpreetide poolt, kellele eesti keel ei ole emakeeleks.

Reedel, 4. aprillil esines Stockholmi Kultuurihoones sopran Eva Märtson-Wilson Saksamaalt iseseisva kontserdiga, laupäeval, 5. aprillil mängis rootsi orelikunstnik Anders Bondeman Jakobi kirikus oma orelikontserdil ligi poole kavast eesti muusikat ja pühapäeval, 6. aprillil toimus Engelbrekti kirikus eestlastele vaimulik kontsert. Kaks esinejat sellel kontserdil olid väliskülalised.

Saksamaalt viibisid nimelt järjekordselt külas varasemast tuntud abielupaar Märtson, kellest mees, prof. Carl-Otto Märtson orelikunstnikuna oli oma sopranist abikaasale Eva Wilson-Märtsonile nii saatjaks kui ka iseseisva solistina. Nendega oli veel kaasas pianist Karl Bergemann, kelle erakordset saatmiskunsti oli võimalus jälgida Kultuurihoone kontserdil, kus kontsertandiks oli Eva Wilson-Märtson.

Kontsertide muusikalisest küljest kirjutab tänases lehes Eduard Reining.

Eestlased ei saa toetust kuna nad hääletavad "valesti"

Kus on õiglus pressitoetuse andmisel, küsib pealkirjas ajakiri Veckojournalen nr. 14, juhtides tähelepanu, et aastas jagatakse 100 miljonit krooni päevaajakirjandusele, kusjuures abi on tälelikult poliitiliselt juhitud ja läheb suuremas osas sotsiaaldemokraatlikele ja centerni ajalehtedele. Need olid ka kaks erakonda, kes saavutasid pressitoetuse osas kokkuleppe enda ajakirjanduse soodustamiseks, ütleb VJ, konstateerides: Ebaõiglus on ilmne ja toetuse kallak täiesti teadlik. Artikli autoriks on kauaaegne endine Journalistförbundeti esimees Karl Gustav Michanek, kes käsitleb artiklis ka Eesti Päevalehte ja väidab, et keeldumise tegelikuks põhjuseks on asjaolu, et eesti vähemusgrupp, küllalt suur, ei hääleta rahajagajate arvates sotsiaaldemokraatlikult.

Veckojournalen kirjutab:

"Kui isegi hägususerikkast ja sassis pressitoetusemäärusest reegleid ei leita "ebameeldivatele" ajalehtedele toetusest keeldumiseks, siis võetakse abiks ühe vähemuse keeleline diskrimineerimine appi, et palvet tagasi lükata. Asi puudutab siin Rootsis väljaantavat Eesti Päevalehte (Estniska Dagbladet).

See ilmub kaks korda nädalas, seega kaks korda nii tihedalt kui centerni 15 nädalalehte, milliseid nimetatakse "päevalehtedeks" – ja on ül-

Järg lk. 11

Tehnika Raamatukogu A Tehnoloogia Akad

Eep 539

EPL Laupäeval, 12. apr. 1975

Tänulikkus?

Senini on avalikkuses arutatud rootsi pressitoetusmääruse segaseid sätteid ja suvalist tõlgitsemist, millest ilmselt tekib otse karjuvaid ebaõiglusi. Tähelepanu on juhitud ka sellele, et toetusejagajatest parlamentaarselt moodustatud Prestödsnämndenis on kaks erakonda n.n. lehmakauplemiskokkuleppega kindlustanud enamuse, mis garanteerib vastastikkust toetust mõlema poole ajakirjandusele reeglite soodsama tõlgendamise näol. Täiesti uue elemendi töi pressitoetuse ideoloogiasse mõne päeva eest toimunud riigipäevavaidlustel sotsiaaldemokraat Carl Eric Lundgren, kes kritiseerides nelipühilaste päevalehte "Dagenit" märkis, et see ajaleht "võib haukuda nii palju kui tahab valitsuse vastu ja toime tulla kõige eksiteele viivamate väidetega, võides sellegipoolest väljakviteerida 2,6 milj. krooni pressitoetust, ilma et tal tarvitseks tänugi üteida".

Valitsuserakonna rahvasaadik pidas ilmselt loomulikuks, et toetust nautivad ajalehed oleksid viisakad, kui mitte sõbralikud valitsuse poliitika vastu ja osutama tänulikkust. Selles punktis viis sõnavõtt automaatselt mõtted tagasi nende kartuste juurde, mida pressitoetuse otsustamisel kriitikud avaldasid: s.t. et ajakirjandus võiks oma kriitikas muutuda ettevaatlikumaks ja tagasihoidlikumaks, et mitte raha määrajaid pahandada.

Et selliseid kahtlusi hajutada, on pressitoetuse motiveerimisel riigivõim selgesõnaliselt ütelnud, et produktsioonitoetus on mõeldud "vaba ja mitmekülgse vaidluse alalhoidmiseks, vabaks avaliku arvamise kujundamiseks ning mitmekülgseks ja elavaks uudistevahenduseks". Kuna Carl Eric Lundgreni avaldus otse vastu käis selle deklaratiivse motivatsiooni vaimule, siis ei olnud ime, kui ajakirjanduses otsekohe reageeriti pressivabaduse kaitseks. Dagens Nyheter tuletas meelde, et Lundgren pidas kohaseks "vabandust Dagenilt" ja lisas:

"Ajaleht Dagen kuulub harva, väga harva, meie vaadete sõprade hulka. Kuid tema õigust saada nagu teisedki ajalehed pressitoetust ja võidelda oma seisukohtade eest, ka siis kui need on vastu valitsuse omadele, tahame me kaitsta". Ka Expressenis imestab Ahlmark, et segatakse kriitika ajalehe sõnavõttude vastu pressitoetuse jagamisega ja küsib: "Kas nüüd hakatakse ka pressitoetust kasutama suukorvina tülikatele kriitikutele"?

Tahaks uskuda, et see vaevalt on nii ja kuigi järgmine sõnavõtja riigipäevadiskussioonis, valitsuse esindaja min. Lena Hjelm Wallén mingil viisil selles probleemis ei reageerinud, siiski oli tegemist üksiku häälega ja mitte laiema poliitilise seisukohaga, mis ju käiks pressivabaduse põhimõtte vastu.

Kahtlust, et pressitoetuse otsustamisel siiski ka poliitilised sümpaatiad ja antipaatiad kaasa mängivad, jagab siiski ka soliidne ajakiri Veckojournalen oma kriitilises artiklis kogu pressitoetuse probleemis, m.h. avaldades arvamist, et ka Eesti Päevalehe produktsioonitoetuste tagasilükkamise tegelikuks peapõhjuseks on valitsuserakonna arvamine, et "eestlased reeglina ei hääleta sotsiaaldemokraatlikult". Mis ju tähendab ka seda, et Eesti Päevalehte ei kohelda nende soojade tunnetega, mis kuuluvad kokkuleppe-erakondade oma pressile.

Muidugi ei ole puudnud ka hääled, mis on soovitanud ajalehte "kohaldada" pressitoetuse otsustajatele — need hääled on aga tulnud meie oma "kõikteadjatelt" ja tuule-järele-ninaseadjatelt, kel on "elukogemusi". Eesti Päevaleht on keelduud põhimõtteliselt uskumast, et pressitoetust võidaks kasutada toimetamise mõjustamiseks. Selle toetuse rahad on maksumaksjad kõige erinevamatest maailmavaadetest riigile sisse maksnud ja mis on loomulikum kui see, et need maailmavaaded vabas pressis võivad kõrvuti elada.

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Eestiska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags-AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta .....kr. 187: —
Termin (4 kuud) ...kr. 68: —
Kuu .....kr. 18: —
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1975

D. Wirmark kõnelema eestlasile

Eesti liberaaldemokraatliku koondise korraldusel toimub Stockholmi Eesti Majas, Wallingatan 34, 2 tr. Humanitase/või n.n. väikeseltside klubiruumides (seega mitte Eesti Maja klubiruumides) diskussiooniõhtu esmaspäeval, 14. aprillil kl. 19, kus külalisena esineb Liberaalse Internatsionaali asepresident ja Folkpartieti väliskomisjoni esimees David Wirmark.

Wirmarki sõnavõtu teemaks on vabadusliikumised tänapäeval arengumaades ja Ida-Euroopas. david Wirmark, kes ka varem on Eesti Majas käinud, on pikemat aega tegelenud vabadusliikumiste probleemidega.

– – –

● Leinateated

Saaremaal suri 26. märtsil Elfise Laine, sünd. 1900 Saaremaal.

Tallinnas suri 27. märtsil Agnes Kultas, n-na Saluste, sünd. 21. juuli 1921 Võrus.

Torontos suri 26. märtsil Rohvine Tohver, sünd. 4. dets. 1896 Harju külas Hiiumaal.

Missisaugas, Kanadas, suri 26. märtsil Johannes Paan, sünd. 22. juunil 1900 Hiiumaal.

KOLM KONTSERTI

Eesti Kultuuri Koondis koostöös Stockholmi linna Kultuurivalitsusega korraldas reedel, 4. aprillil hiljuti avatud Kultuurimaja suures Kuuldesaalis Eva Märtson-Wilsoni kontsertõhtu. Meie, Stockholmi eestlased, saime tuttavaks Eva Märtson-Wilsoniga (kelle alaline elukoht on Hannoveris Saksamaal) mööda aasta märtsis, kui ta esines vaimulikul kontserdil Jakobi kirikus ja iseseisva kontserdiga Medborgarhuseti saalis. Ja mulje, mida ta esinemine jättis, oli väga hea. Tutvusime täisverelise laulukunstnikuga ja kiidusõnu, mis talle tookord öeldi, saame ainult korrata ja alla kriipsutada. Silmapaistva häälematerjali kõrval on tal ka teisi, interpreedile väga vajalikke omadusi: ta on töökas (kavas olevad eesti- ja rootsikeelsed laulud esitas ta peast originaalkeeles, kasutamata noodilehte) ning võetud ülesannetesse suhtub ta andumuse ja entusiasmiga.

Kontserdi ulatuslik kava oli koostatud nõudliku maitsega. Saksa helliloomingust esitas ta Robert Schumanniit, Richard Straussilt ja Alban Bergilt kokku 12 laulu, kusjuures nii dramaatilisus kui ka romansside unistuslik meeleolu leidis võrdse tõlgenduse. Meeleoluliselt sobiva ettekande osaliseks said ka rootsi helliloojate Gunnar de Frumerie ja Gösta Nyströmi laulud — neid oli kokku viis. Tähelepanu köitis klaverisaatja Karl Bergemanni hingestatud kaasaelamine oma instrumendil Gösta Nyströmi melankoolsete helindite esitamisel.

Eesti helliloomingust oli kavas kokku 9 laulu: Alfred Karindi "Sind tervitan ma kuldne päike", Riho Pätsi "Kadund kevad" ja üks rahvaviisil loodud hällilaul, Artur Kappi "Kevadel" ja "Metsateel", Priit Ardna "Hällilaul", Mart Saare "Lauliku talveüksindus" ja "Mis oli see?" ning lõpetuseks Gregor Heueri hoogsalt jõuline "Ma igatsen sinu järgi". Esitatud eesti lauludest jääb kauaks hinge helisema Artur Kappi "Metsateel" ja Riho Pätsi "Hällilaul". Kolmest lisapalast oli üks eesti helliloomingust — Juhan Aaviku nostalgiline "Nüüd õitsvad kodus valged ristikheinad. . ." Üldmuljena võib nentida, et lauljatar oli saavutanud hea kontakti eri autorite helikeele omapäraga ning leidnud sobivaid kõlavärve ja ilmeka väljendusladi.

Nooruslikus uljuses oli Eva Märtson-Wilson oma kontserdil erakordselt heldekäeline ja piiavas lauluhoos: raske ja nõudlik kava hõlmas kokku üle kahekümne laulu ja lisapaladena saime veel kolm. Kõige sellega tuli ta imetlusväärse kergusega toime. Meil on heameel õnnestunud kontserdist — see on ühine rikkus kunstnikule ja kuulajaile.

Lauluettekandeid saatis klaveril Karl Bergemann, ta tegi seda Eva Märtson-Wilsoni kontserdil ka mõõdunud aastal. Ka tema puhul võime kinnitada hinnanguid, mille osaliseks ta sai tookord: Karl Bergemann on ideaalne saatja vokaalsolistile ja ta enda kaasamusitseerimine nauditav elamus kuulajaile.

Kontserdi lõppedes ulatati artistidele tänulilli Eesti Kultuuri Koondiselt, Stockholmi linna Kultuurivalitsuse esindaja tänas ja andis esinejaile mälestuseks grammafoniplaadi Eduard Tubina muusikaga ning Viljar Nairis andis mälestuseks helilindi, millele ta oli salvestanud nende esinemise mõõdunud aasta kontserdil. Publik aplodeeris hoogsalt ja kestvalt.

Ebameeldiva dissonantsina selles harmoonilises meeleolus nii laval kui saalis mõjus asjaolu, et publikut oli hämmastavalt vähevõitu — tühje kohti oli ohtralt. Õnneks ei heidutanud see kunstnike loominguindu laval, kuid meil, saalisistujail, oli ebamugav süüdlase tunne, et meie ei tulnud kohale täisarvuliselt. Kahju kunstnikest, kes oma külakostiga olid kohale sõitnud kaugelt, kahju muusikasõpradest publiku poolel, kes ilma jäid ühe kauni, elamusterikka kontserdi väärtustest.

Publiku vähesuse põhjused? Majanduslikud need ei saanud olla — sissepääs kontserdile maksis ainult kümme krooni. Kas see märgib üldist huvipuudumist kultuuriliste ürituste vastu? Või oli see uus, meile seni tundmatu lokaal? Või Sergeltorgeti miljöö omapära, mis on just Kultuurimaja ukse ees? Või puudulik reklaam? Oleks võinud nagu eeldada, et Eva Märtson-Wilsoni kontserdikava rahvusvaheline mitmekesidus oleks võinud huvitada ka rootslasist ja sakslasist muusikasõpru Stockholmis. Mida arvatakse — sõna on vaba!

Saksamaa muusikakülalised sopran Eva Wilson-Märtson ja pianist Karl Bergemann esinesid Stockholmi uue Kultuurimaja kontsertsaalis eesti helitöödega (EPL-foto LEPPER)

KIRIKUKONTSERDID

Jakobi kiriku rootsi koguduse organist Anders Bondeman on silmapaistvate võimetega noor orelikunstnik, kelle ühetunnilised orelikontserdid laupäeva pärastlõunati on kujunenud traditsiooniks ning saanud väga populaarseks ja kuulajaterohkeks. Sissepääs neile kontsertidele on tasuta. Meie Aarne Viisimaa entusiastliku orelimuusika sõbrana on endastmõistetavalt Anders Bondemani kontsertide alaline külastaja. Tänuväärselt on ta seoses sellega võtnud kontakti Anders Bondemaniga ja äratanud viimases huvi eesti helliloomingu, eriti orelimuusika vastu.

Esimese viiljana sellest kontaktivõtmisest võisime laupäeval, 5. aprillil Anders Bondemani järjekordsel orelikontserdil Jakobi kirikus klassikute J.S. Bachi, J. Pachelbeli ja J.P.E. Bachi loomingu kõrval kuulda ka Peeter Süda "Ave Maria" ja Anders Bondemani enda improvisatsiooni eesti rahvaviisidel. Viimane helind äratas uudisloominguna meie erilist tähelepanu — Anders Bondemani eriharrastuseks orelimängu alal on improvisatsioonid. Ta tuli 1965. aastal Hollandis sel alal korraldatud rahvusvahelistel võistlustel paljude osavõtjate hulgas esikohale. Sissejuhatava põhiteemana ta improvisatsiooni-oopuses kõlas rahvaviis "Kui mina alles noor veel olin. . .", millesse edasises arengus seltsis motiive rahvaviisist "Ema viis hälli heinamaale. . .". Lõppmulje — väga huvitav, varjunditerohke ja terviklik helind. On põhjust loota, et me Anders Bondemani orelikontsertidel ka edaspidi kuuleme eesti helliloomingut.

Viljar Nairis salvestas helilindile nii Anders Bondemani "Improvisatsiooni" esikettekande kui ka Peeter Süda "Ave Maria". Peeter Süda väikesearvulisest helliloomingust (ta suri suhteliselt noorena) iseloomustab hoolikas töödeidus ja meeleoluline tõsidus. Tema "Ave Maria" on tõsisem, põhjamaiselt karmim kui mõnigi rahvusvaheliselt tuntud, samal teemal kirjutanud helind. Ettenägemata juhus on tahtnud, et me järgmisel päeval kuulsime Peeter Süda "Ave Mariat" Engelbrekti kirikus orelikunstnik Carl-Otto Märtsoni esituses. Oli huvitav neid kahte tõlgendust võrrelda. Ühekordse kuulamise järgi otsustades on mõlemad interpreedid hästi tabanud autori helikeele põhilaadi, eelistaksin siiski Anders Bondemani ettekannet. See oli kuidagi sujuvalt ümaram, selles oli variatsioonide värskust ja mitmekesidust ning meeleolulist ilmekust.

Vaimulik kontsert pühapäeval, 6. aprillil Engelbrekti kirikus oli mitmekesiselt huvitava kavaga. Esinesid sopran Eva Märtson-Wilson, orelikunstnik prof. Carl-Otto Mårtson Hannoverist Saksamaal, Eesti Kultuuri Koondise noorte viiulimängijate ansambl viiulikunstnik Alfred Pisukese juhatusel ja Stockholmi peapiiskopliku koguduse segakoor Jüri Raidi juhatusel.

Rõõmustavalt oli publiku osavõtt vaimulikust kontserdist rohkearvulisem kui Kontserthusetis. Kuid siingi oleks kuulajaid võinud olla rohkem — kontsert vääris seda igati.

Kunstiliseks kõrgpunktiks kujunes Eva Märtson-Wilsoni esinemine P. Terziani laulus "Salve Regina" oreli saatel. Ta hääl kõlas nii jõulistes kui ka mahedates pianoosades kuulajate kõrvu paitavalt. Eva Märtson-Wilson esines meeleejäävalt ja ilmekalt veel koos koori, viiulіansambli ja oreliga W.A. Mozarti "Laudate Dominum" ja C. Francki "Panis Angelicus" ettekannetel.

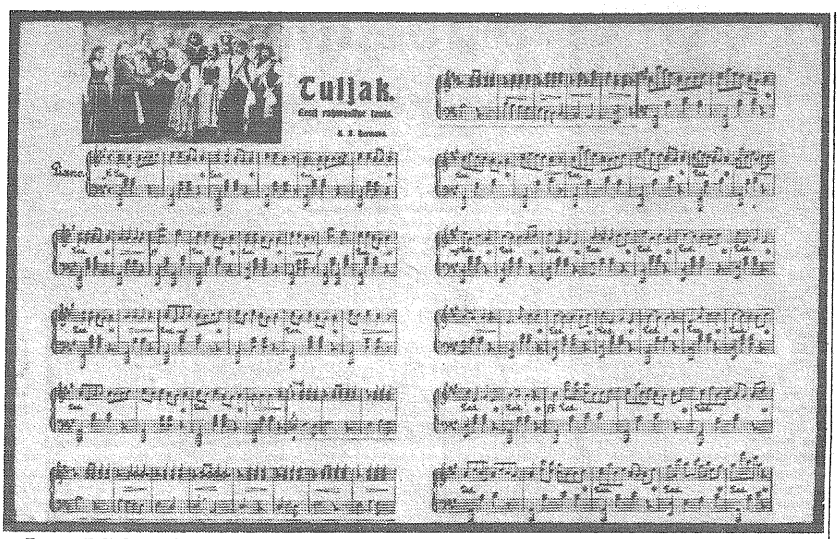
Orelikunstnik prof. Carl-Otto Mårtsoni kõrgetasemeline esinemine moodustas kaaluva osa kavas. Ta avas vaimuliku kontserdi J. Pachebbeli "Ciacona'ga", saatis laulusolisti ja tegi kaasa koori ja viiulіansambli esinemistes ning lõpetas kontserdi orelisoologa, mängides võimsa ja kaunikõlalise P. Liszti "Preluudium ja Fuuga Bach". Väärikalt esinesid ka noorte viiuldajate-ansambl (7 mängijat), esitades J.S. Bachi meloodilise "Air" (sooloviiuli partii Alfred Pisukeselt) ja T. Albinoni "Adagio" (soolo ka siin Alfred Pisukeselt). Noorte viiuliansambl tegi kaasa ka "Laudate Dominum" ja "Panis Angelicus" ettekandel. Noorte mängus tundub olevat enam kindlust kui paaril varemal esinemisel. Jõudu tööle! Koostöös oreliga esitas koguduse segakoor Jüri Raidi juhatusel ühe osa Johannes Hiiobi draamaatilisest kantaadist "Jessaja kuulutamine".

Ed. Reining

– – –

Käbi Laretei Torontos

TORONTO (EPL) — Klaverikunstnik Käbi Laretei esineb iseseisva kontserdiga Toronto St. Lawrence Centre Town Hall'is 6. aprillil. Samaaegselt esitab samades lokaalides oma kunsti Andres Kingissepp, kes Kanadas on omale tugeva nime teinud.

Toome Tuljaku-vaidluse illustratsiooniks a. 1910 saadetud uue-aasta õnnesoovi-kraadi Tuljaku noodiga, mille seadjaks ei ole mitte Miina Härma vaid K.A. Herman ja kus pealkirjaks on Tuljak, eesti rahvaviis.

H. Kiisk: Tuljaku "vene päritolu" jäi tõestamata

"Eesti Päevaleht" (3.4. 75) ilmus Oskar Lillendali lõpprepliik "Tuljaku" küsimuses, kus ta leiab: "Hoolimata pikast tiraadist ei suutnud Harri Kiisk eitada Tuljaki slaavilist päritolu."

Pean vajalikuks sel puhul meenutada, et Oskar Lillendal tuli (EPL, 1.2. 75) kõigepealt välja väitega: "Tuljaki päritolu on veneline ja slaaviline. Juba oma 2/4-taktiga vihjab ta sellele." Ja samas lehenumbris veel: "Nimetagem niisiis edaspidi: Tuljak, vene rahvaviisi motiivil Miina Härma poolt seatud laul segakoorile, –."

Loetlesin rea eesti rahvalaule, mis kõik on 2/4-taktis ja küsisin, kas need on siis kõik "vene viisid". Sellele vastas O. Lillendal (8.3.), et "Tuljak" oma 2/4-taktiga on "eesti tantsuviisiide hulgas ikkagi selgelt eraldatavalt slaaviline." Märkisin (22.3.), et J. Aaviku "Eesti muusika ajaloo" I köites on üle 40 pililoo 2/4-taktis ja küsisin, kuidas tõendab O. Lillendal, et just "Tuljak" on "selgelt eraldatavalt slaaviline". Sellele pole O. Lillendal seni vastanud.

Juba 15.2. leidsin, et O. Lillendal peaks avaldama need vene rahvaviisid, mis on "Tuljaku" jagude aluseks. Neid ei ole O. Lillendal tänaseni meile esitanud. Ometi nõudis ta, et tuleb kontserdikavades märkida, et "Tuljak" on loodud vene rahvaviisi põhjal. Küsin veelkord: millise?

"Tuljakut" lauldi juba tsaariajal, samuti on seda esitatud eesti kooride poolt praegu nii kodumaal, kui ka Sovjetis. Kujutan ette, et kui oleks tegemist vene viisiga, oleks mõni vene rahvalaulu ekspert sellele tähelepanu juhtinud. Ilmselt oleks siis seda toodud eesti ja vene rahva "sõpruse" näiteks. Midagi sellist ei ole aga seni juhtunud ja ainus, kes "Tuljaku" "vene päritolu" kuulutab, on Oskar Lillendal siin, paguluses!

Koguteoses "Eesti muusika" I (Tallinn, 1968) kirjutab Leo Normet seoses "Tuljakuga": "Helilooja kuulis selle põhiviisi lapsepõlves isalt, kes seda viiulil mängis." (Lk. 113). Ka Artur Vahter kirjutab Miina Härma eluloos (Tallinn, 1971), et M. Härma kasutab "Tuljaku" algosas "isalt kuuldud pulmaviisi". (lk. 112)

Kõike ülal esitatut kokku võttes võib ütelda, et O. Lillendalil ei ole seni kuidagi õnnestunud tõestada "Tuljaku" "slaavi" või "vene päritolu".

O. Lillendal kirjutab oma lõpprepliigis mulle veel:

"Ka ei õnnestunud tal kindlaks teha, kuidas venelane Sergei Rahmaninov ja tshehh Antonin Dvorak tulid toime vargusega Miina Hermanni kummutisahtlist, kaasa viies eesti rahva ilusaima ehte ja ülemlaulu Tuljaki, peites selle igasuguste itaalia polkade ja slaavi tantsude taha."

Ma ei ole kavatsenudki sellist absurdsust kindlaks teha. See oli O. Lillendal, kes (8.3.) väitis, et ühel vene rahvalaulude plaadil on "Tuljak" märgitud tiitli "Polka" all. "Vastasin tälle, et see on Rahmaninovi "Polka Italienne", mida ta kuulis 1936 Firenzes itaalia rändmoosekantide mehhanilisest klaverist ja löi selle samal aastal 2-klaverile 4-käele. "Tuljak" aga ilmus juba 1898. Lisasin ka kohe juurde, et pole põhjust Rahmaninovi plagieerimises süüdistada, sest sel "Itaalia polkal" pole "Tuljakuga" mingit sarnasust. (Vt. EPL, 22.3.)

O. Lillendali omapärasest "loogikast" toon väikese proovi.

Tema põhjal on "Tuljaku" aluseks "vene rahvaviis". Samas väidab ta, et "Tuljak" on sarnane Dvoraki "Slaavi tantsuga" op. 46 nr. 3. Mul on nende tantsude partituur (ilmunud Artia kirjastusel Prahas), milles leidub Otakar Shoureki eessõna. Shourek peab nr. 3. tüübiliseks böömi tantsuks. Oleks sel "Tuljakuga" sarnasust, siis oleks O. Lillendali teooria põhjal selle aluseks hoopis vene rahvaviis! Ning kui "Tuljak" on plaadil "Polka" nime all ja "Tuljak" on sarnane "Slaavi tantsuga", siis peaks ja ka Rahmaninovi "Polka" olema sarnane Dvoraki "Slaavi tantsuga"! Aga kuna "Polka Italienne" on hoopis pärit Itaaliast, siis ehk polegi Dvoraki "Slaavi tants" Böömimaalt vaid hoopis Itaaliast! On mõistetav, et kui O. Lillendal end nii rappa on kirjutanud ei jää tal palju muud üle kui vanduda truudust isamaale "viimse veretilgani" – nüüd aidaku isamaa oma poega!

O. Lillendal kurtis (8.3.), et "Miina Härma pole kusagile jätnud instruktsioone", et peaks käänama Tuljaku. Tõin talle "instruktsiooni" laulu tekstist, kus seisab "tublist" helistage Tuljaku tantsu". Märkisin ka, et meie keeleteadlased ja õigekeelsuse sõnaraamatud annavad "tuljak-tuljaku". Lillendal aga kirjutab kõigist "instruktsioonidest" hoolimata jätkuvasti "tuljaki"! Nüüd tuleb konstateerida, et O. Lillendal lihtsalt ei tunne õigekeelsust ja korrektorid peavad tema kirjavead õigeks parandama.

O. Lillendal väitis (8.3.), et "Tuljaku" teksti võltsimisega "tehti algust juba omariikluse lõpuaastail". Näitasin talle, et juba 1926.a. ilmunud noodis seisis "Viruvanem kaasagagi palutud", samuti Miina Hermanni oma käega kirjutatud noodis. Nüüd leiab O. Lillendal: "Kas tuljaki originaaltekst vussiti meie omariikluse lõpul või enne 1926 aastat, ei tee sodimist olematuks –.

Jällegi: tõsiolusid teadmata teeskles O. Lillendal asjatundmist ja kirjutas kõigepealt, et võltsiti "omariikluse lõpuaastail", hiljem on aga kohe valmis omaks võtma, et võidi "võltsida" juba enne 1926. aastat! Kirjutasin, et see pole võltsing, kui autorid ise oma loomingut muudavad. Sellest läheb O. Lillendal valkides mööda, küll aga korrutab ta oma valet võltsimisest.

Eduard Vilde, Gustav Suits jt. on redigeerinud ja ümber töötanud oma teoseid – kas nad "võltsisid"?

O. Lillendali varasemates kirjutustes on veel mõned eksitused, mis vajavad öiendamist.

Nii märkis O. Lillendal (1.2.), et Ferdinand Karlson on M. Härma ooperikatsetuse "Kalev ja Linda" libreto ja laulu "Veel kaitse kange Kalev" teksti autor.

"Kalev ja Linda" pole ooperikatsetus vaid kantaat. Selle teksti autor on A. Tombach-Kaljuvald. "Veel kaitse, kange Kalev" on lõpukoor sellest kantaadist ja selle sõnade autoriks on F. Karlson, kusjuures kaks viimast rida ("Oh viibi veel" jne.) on võetud Fr. R. Kreutzwaldi oodist "Priiusele".

Ka rahvusvahelisest helilooming pole kirjutades O. Lillendali õnne olnud. Ta nimetab (1.2.) C.M. von Weberi ooperit "Salakütt". Sellist teost pole Weberil olemas. Ilmselt mõtleb O. Lillenda. Weberi ooperit "Der Freischütz". Seda tuleks eesti keelde tõlkida "Nõidkütt", nagu seda seni kõigis eesti muusikaväljaannetes on tehtud. Salakütttimisest pole selles ooperis üldse juttu, küll aga võidukütttimisest nõiutud kuulidega (Freikugel). Küll aga oleks Albert Lortzingi koomilise ooperi "Der Wildschütz" pealkiri eesti keeles "Salakütt".

Harri Kiisk

– – –

LÕUNA-ROOTSI EESTI maja

Koorijuhid ja heliloming paguluses

Eesti Päevalehes (22.3. 1975) ilmus kirjutus "Salme Purre plaat tema helitöödega". Selle kirjutuse autor J.R. (Jüri Remmelgas) leiab m.h.: "Peab mainima, et paljud paguluses esilekerkinud heliloojad ei ole just armu leidnud meie koorijuhtide silmis."

Sellest jääb mulje nagu poleks meie koorijuhid oma kooridega esitanud paguluses esilekerkinud heliloojate loomingut. Leian, et Eesti Lauljaskond Rootsis esimehena olen kohustatud meie koorijuhtide tegevusele ja püüdlustele heidetud varju hajutamiseks sõna võtma.

Jüri Remmelga väidet kummutab loetelu sellest, mis meie koorid on paguluses esilekerkinud heliloojate töödest esitanud. Piirdun alljärgnevalt Stockholmi eesti kooridega, kellede tegevusest on üksikasjalikud andmed olemas.

ENMKÜ Noorte Segakoor, mida juhatas Olav Root, esitas järgmised paguluses esilekerkinud heliloojate teosed: Udo Kasemets – kantaat "Suur on, Jumal, su ramm" (tenorisoolo ja oreli kaastegevusel). Udo Kasemets – kantaat "Vahimees" (tenorisoolo ja kahe klaveriga). Udo Kasemets – "Koldeviisid", sari eesti rahvalaule (aldisoolo ja klaveriga). Kaljo Raid – "Järv leegib eha paistel". Kaljo Raid – "Kevadelaul". Kaljo Raid – Psalm 1. Kaljo Raid – Kaanon (Sest mina tean). Kaljo Raid – "Jõulurahu". Harry Olt – "Pagu". Harry Olt – "Ma tulen". Harry Olt – "Laulu algus" (timpaniga).

Stockholmi Eesti Meeskoor, mida juhatas algul Eduard Tubin ja praegu Lembit Leetmaa, on esitanud: Kaljo Raid – "Sügiselaul". Kaljo Raid – "Järv leegib eha paistel". Avo Sõmer – Kannatamisaja kantaat (klarneti ja oreliga). Avo Sõmer – "Vilemees". Harry Olt – "Minul on". Lembit Avesson – kantaat "Nägemus" (soolo ja klaveriga). See teos oli m.h. kavas ka koori turneel USA-s ja Kanadas 1969 ning on heliplaadistatud. Roman Toi – "Mu laul" (baritoni ja klaveriga). Roman Toi – "Uhti, uhti" (klaveriga). Salme Purre – "Meheks mõõdetud", "Vana viilulilugu" ja "Lõikaja laul" (järgneval kontserdil.

Stockholmi EELK Segakoor, hiljem Stockholmi Eesti Segakoor, mida juhatab Harri Kiisk on kuuldavale toonud: Udo Kasemets – kandaat "Suur on, Jumal, su ramm" (tenori ja oreliga). Lembit Avesson – kantaat "Võta nüüd Issandat" (sopranisoolo ja oreliga), "Neli madrigali" (heliplaadistatud) ja "Kaks madrigali". Kaljo Raid – "Järv leegib eha paistel". Harry Olt – "Lipulaul" (heliplaadistatud) ja "Motett".

Stockholmi Eesti Naiskoor, mida juhatab Hilma Nerep-Mossin, on esitanud: Lembit Avessoni – "Kyrie", "Gloria" (koos kolme soprani ja oreliga) ja "Meelespead õitsevad" (soprani, viiuli ja klaveriga). Kaljo Raid – "Maarja kiituselaul" (oreliga), "Palve" (aldi ja oreliga), "Aja kari siia" (aldi ja klaveriga) ja "Kuri perenaine" (soprani, aldi ja klaveriga). Salme Purre – "Üle kodumäe". Koos Stockholmi Eesti Meeskooriga esitati ka Lembit Avessoni kantaat "Võta nüüd Issandat" (soprani ja oreliga).

Stockholmi EELK Segakoor, mida juhatab Jüri Raid, on laulnud järgmisi teoseid: Kaljo Raid – Psalm 1. ja "Kaanon". Roman Toi – "Palvelaul" ja katke kantaadist "Suur on, Jumal, su ramm". Helen Tobias-Duesberg – "Mu süda ärka üles" ja "Rahu". Herbert Pilrimets – "Palve". August Liiv – "Minu jõulupalve". Salme Purre – "Palve". Toomas Tuulse – "Cantate Dominum". Jüri Raid – "Halasta", "Taaveti laul 60" ja "Kodumaa".

Ühendatud segakoorid on esitanud: Salme Purre "Tõsta lipp" ja Roman Toi "Kõrs".

Paljud loetletud lauludest või kantaatidest on olnud kooride kavas korduvalt ning leidnud esitamist ka teistes keskustes Rootsis, ka Soomes ja Saksamaal ning koguni Ameerikas.

JOHANNES KANT

• Uudiskirjandus

"MITTEILUNGEN"

Toimetusele on saabunud "Mitteilungen aus baltischem Leben" Münchenist. äsjane väljaanne. Selle balti-saksa perioodiline teatmik sisaldab eesti, läti ja leedu kultuuri ala uudiseid ning perekondlikke teateid. Toimetajaks on Adam Grünbaum, Balti Ühingu peasekretär Lääne-Saksamaal. "Mitteilung'ite" kaastöölise Viktor Lepiku sulest on pikem intervjuu ajakirjaniku-luuletaja Karin Saarseniga, tema äsjase reportaazhi-reisi puhul Münchenis ja Augsburgi. Intervjueeritav jutustab möödunud aasta Nobeli piduslustest ja oma kohtumisest Aleksander Solzhenitsyniga ning viimase üliisõbralikust suhtumisest eestlastesse tänu sõprusele advokaat Arnold Susiga vangipõlves. Karin Saarsen mainis ka elavat kultuurielu Rootsis ja meie silmsete noorte märgatavat huvi tõusu eestluse säilitamise vastu võõrsil. Intervjuus mainiti ka K. Saarseni luuleauhinda inglise originaalluuletuse "Noore Dante Alighieri" eest möödunud sügisel Cambridge'is, Inglismaal väljaantava luuleleksikoni poolt. Intervjuu lõpus avaldab eesti publitsit tunnustust baltisaKSLASTELE NENDE "otse liigutava truuduse" arvel meie ühisele kodumaale.

EESTI METSAMEES EKSIILIS EELVIIMANE NUMBER

Eesti Metsateadlaste Ühing Rootsis toimetamisel ilmus ajakiri Eesti Metsamees Eksiilis nr. 59. Ajakirjas kirjutavad prof. A. Mahtiesen-Käärik-Mikroorganismid puidukahjuritena ja puidu looduslik resistentsus. P. Viidik – Oravakahjustustest kuusel. E. Kohh – Märkmeid metsapõlemiste kohta. B. Tuiskvere – Metsamajandus kodumaal ja selle ülesanded ühiksandal viisaastakul. Samalt autorilt – Metsamajanduse taastamine Eesti NSV-s peale Teist maailmasõda. A. Raukas – Kodumaa metsameeste kirjadest ja Eesti metsameestest teise maailmasõja aastatelt. Jahinduse osas kirjutab V. Tilk – Jahimehe-kalastussportlase mälestusi. E. Kohh – Andmeid põdra ja teiste ulukite ning jahi kohta Eestis. A. Univer – Viimane mohikaanlane. S. Kelder – Kas Eesti öökik on öökik? R. Nissen – Puskari Jaani sünnipäev J. Kääni – Metsade ja loodusvarade hävitamine N. Liidus ja tema poolt vallutatud Balti riikides. Lisaks veel lühijutte, personaalia jne.

Ajakirja võib tellida A. Pals, Dellensvägen 25, 121 71 Johanneshov.

Võib lisada, et käesolev number on eelviimane, kuna Eesti Metsateadlaste ühing Rootsis otsustas ilmumise lõpetada sügisel ilmuva viimase, 60-nda numbriga. Ajakiri alustas ilmumist märtsis 1949 ja seda on truult toimetanud Bernhard Tuiskvere kõrgel tasemel läbi kõigi raskuste.

– – –

Väimelas, Eestis suri 2. märtsil August Põhi, sünd. 21. veebr. 1902 Põlgaste vallas.

Sergel-torgetil lchvisid ikestatud rahvaste lipud ja plakatitel nõuti usu pärast vangis istuvate vaimulike ja kristlaste vabastamist. Demonstrandid saabusid meeleavaldusele tõrvikurongkäigus pärast jumalateenistust Jakobi kirikus (EPL-foto Lepper).

"Supellinn Tartu" Expressen Eestis

Expresseni kirjasaatja Sven Ström raporteerib 31.märtsi numbris oma elamusi Eestis ja pealkirjastab "Tallinnas tuleb maailma suurim laulupidu" (mõeldud on laulu- ja tantsupidu, mis okupatsioonivõimude korraldusel toimub Eesti N. Venemaa külge liitmise tähtpäeva tähistamiseks, s.o. iseseisvuse lõpliku likvideerimise "mälestamiseks").

Ström tutvustab kõigepealt Inturisti-giidi Hilda Tiierman, "noort moodsat sovjetiplikat", kes kõneleb rootsi keelt ja kes on pärit Tartust "kus massiliselt rootsi turiste enne söda suplemas käisid" (reporteril näib raskusi olevat maateadusega ja kaardi vaatamisega, on raskelt usutav, et giid Tartut esitas supellinnana). Tartu olnud "Läänemere pärliks". Ja nüüd tulevad olümpiapurjetamised Tallinna ja "võibolla ka osalt Tartusse". Reporterit on informeeritud edasi laulupidude traditsioonist, Estonia ooperist ja selle esitenorist Mati Palmist, teda on viidud vanalinna jne.

Reporter tuletab meelde, et vana rootsi kommunistide liider Hilding Hagberg kord on ütelnud, et Tallinn on Stockholmile lähemal kui näit. Karlstad, moodsa reaktiivlennukiga on Tallinna vaid 15 lennuminuti tee. Kuid selliseid 15-minuti reisisid ei ole võimalik sõita — tuleb laevaga sõita, sageli üle Helsingi. Ja siis on teised kaugused, mis on kirjasaatja arvates suuremad: poliitilised, keelelised, elustandardi vahe, elurütm jne.

Mis on sobiv reisimälestuseks osta, küsib reporter ja ei leia palju sobivat: juubelirublad numismaatikutele, grammafoniplaate, viltuhvleid ja mõningaid kodukäsitööesemeid ja eesti leiba. Valuutapoest, kust ainult turistid saavad osta, müüakse ka kaaviari ja viinasid.

Sven Ström ei olnud rahul eesti köögiga praegusel kujul. Hotellis asetatakse toit varem lauale ja nii on supil nahk jahtumisest peal kui söömine algab ja supp pole isegi poolsoe. Õlu on teda üllatanud oma teistsuguse maitsega.

Eesti raamat tsaariajal

Möödunud sajandi lõpukümnendil astusid eestlased trükikodade alal tõsisesse võistlusse sakslastega. Tartus andsid hoolega raamatuid välja toimetaja ja muusikategelane K.A. Herman ja luuletaja K. E. Sööt, kes hakkas ka raamatu välimusele rõhku panema. Tallinnas tekkisid eesti kirjastajad A. Busch, G. Pihlakas ja J. Ploompuu. A. grenzstein asutas endale ajalehe kõrval ka päris korraliku "trükimaja" ja koguni väikese "tähevabriku" s.t. kirjatüüpide valamise ja tsinkograafia. "Virulase" toimetajale J. Järvele kui "poliitilisel ebausaldavale isikule" ei antud trükikoja luba, samuti ka mitte "Linda" toimetajale Lilli Suburgile, kuna ta oli "naistererahvas".

Sajandivahetusel muutub eesti raamat ja ajaleht väliselt kaunimaks. K.E. Sööt laseb oma luuletuskogusid kunstnikel illustreerida. Ajakirjades nagu "Meelejahutaja", "Rahva Lõbu-Leht" ja eriti "Linda" ilmub ohtrasti illustratsioone T. Grenzsteinilt, M. Pukitsalt ja Kr. Raualt. "Teataja" naljalisas ja "Postimehe" lisas "Sõdemed" esineb karikaturistina K.A. Hindrey.

Tiraazi poolest sammub esirinnas Mats Tõnissoni kalender, mis ületab 100 000 eksemplari. raskem on lugu kõrgemakvaliteediliste raamatute puhul. K.A. Hermann hakkab välja andma "Eesti üle51-dise teaduse raamatut" (1900—1906), kuid peab selle peagi pooleli jätma — ei leidu küllaldaselt tellijaid.

Ajalehtede tiraaz tõuseb märgatavalt. "Sakalal" oli 1881 4500 eks, 10 aastat hiljem ilmub "Valgus" 10 000 eksemplaris. Ajalehed värbavad lugejaid eriti oma lisadega. Lisalehti on miitut laadi — ilukirjanduslikud, populaarteaduslikud. "Joonealused jutud" on eriti hinnatud. Valgus" saavutab oma populaarsuse "vereromaanidega", aga joone all ilmub ka näiteks L. Tolstoi "Söda ja rahu" (koguni kahes ajalehes). Soovitatakse jutulisa välja lõigata ning kokku kõita . . "sest sarnast suurt juttu ja rikast vaimutoitu ei ole võimalik igapäevasel kombel omandada."

Puhtaid eestikeelseid raamatukauplusi oli vähe, need tegelasid tavaliselt ka muu kaubaga. Sellettõtu puudusid ka raamatute kataloogid, ostjal oli raske orienteeruda. Ainult K. E. Sööt avaldas pidevalt ajalehtedes kuulutusi. Lünka täitsid teatud osas umbes poolsada raamatumüüjat, kes tungisid kõige mahajäänumatesse kolgastesse. Nad liikusid kirjavaraga talust tallu, kepp käes ja pamp seljas nagu postimehel. Teistel oli raamatukast vankril ja nood liikusid üheli laadalt teisele. Mõni niisugune "kastitaja" müüs laadapäeva puhul kuni 300 rubla eest kirjandust. Mõnigi eesti kultuuritegelane muretses endale niisuguse raamatumüügiga lisateenistust (näit. M.J. Eisen). Nad müüsid peamiselt kooliraamatuid ja kalendreid, aga peale selle ka kokaraamatuid, unenägude seletajaid, "loomatohtreid" ja ikka veel "armsaid ja haledaid jutte".

20. sajandi alguses loodi esimesed eesti suuremad kirjastused — "Tallinna EEsti Kirjastusühisus" (kes andis välja "Päevalehte") ja "Noor-Eesti" kirjastus Tartus. Tallinnas kirjastas palju G. Pihlakas. H. Loeke Voljandis kirjastas "Rahva Näitemängude" sarjas repertuaari maalavadele, neid ka soovi korral laenutades. Kõige kõrgema kvaliteediga omandas pikapeale Eesti Kirjanduse Seltsi produktsioon, mis ilmus mitmes eri sarjas ("Koolikirjandus", "Rahvakirjandus" jt).

1910 oli Eestis juba 58 trükikoda. Neist oli kõige suurem ja moodsam K.E. Mattieseni trükikoda Tartus, mis trükkis aastas u. 1400 teost (neist ligi 1000 mitte-eestikeelsed). Ajalehtede trükikodadest oli moodsaim "Päevalehe" oma, kuhu hangiti 1909 esimene rotatsioonimasin Eestis ja 1908 esimesed ladumismasinad.

Seoses noor-eestlaste tegevusega hakkas tunduvalt paranema eesti raamatu välimus. Illustraatoritena esinesed juba N. Trlik, Kr. Raud, K. Mägi, A. Uurits, A. Laikmaa koos õpilastega. Paber muutus paremaks, goottistiline fraktuurkiri asendus antiikvaga, kaanelehed olid maitsekad, teose sees kasutati ohtralt vinjette.

Kalenderite väljaandmine jätkus, tekkisid ka äride reklaamkalendrid, mida jagati tasuta 30 000—50 000 ulatuses. Sisukamad kalendrid nagu "Sirvilaud" läksid 10 000 eksamplaris. Romaanide tavaline tiraazhoii 2000—3000 eks.

Kirjanduse "alavoolu" moodustasid odavates seeriates ilmuvad detektiivromaanid (1908 ilmus neid näiteks 100 000 vihikut. Need olid värdlemisi alaväärtuslikud teosed, näit. polnud Sherlok Holmesi raamatutel midagi tegemist kuju algse looja Conan doyle'ga, vihud olid algselt saksa või vene keeles "soperdajatel" kirja pandud, sama lugu "Pinkertonidega". Vihud olid odavad — 1 kopikas anne.

Rändavaid raamatumüüjaid hakkasid ikka enam asendama püsivad raamatukauplused (nis müüsid tavaliselt ka paberikaupa), neid oli 1903 üle kogu maa 160 — küllaltki suur arv.

Esimene maailmasõda pidurdas tugevasti raamatute väljaandmist. Muuhulgas kogunes ka eesti kirjanikel väljaandmata käsikirju varuks. Pärast veebruarirevolutsiooni 1917 purskus too teoste vool angu paisu tagant. Loodi "Siuru" rühm ja debüteerisid siurulased: M. Under, H. Visnapuu, A. Gailit jt. Aga nenge looming ja eesti raamatu areng sellest peale kuulub õieti juba iseseisvuse aega. (EPL/AI)

Göteborgi ürituste kalender

Eesti Komitee Göteborgi osakonnas on registreeritud järgmised üritused:

Pühapäev, 13 apr.: Jumalateenistus Kristiines kl. 14, õpetaja valimine.

Laupäev, 26. apr.: Göteborgi Eesti Naiskoori kontsert KFUM saalis kl. 17, solist ooperilauljatar Ellen Pelmas.

Pühapäev, 27. apr.: Skautlike noorte Jüripäeva jumalateenistus Kristiines kl. 14.

Pühapäev, 4. mai: Algkooli, mängukooli ja täienduskoolide ühine emadepäev ja kevadpidu Gamlestadeni Medborgarhusetis Brahegatan 11.

Neljapäev, 8. mai: Põhjalatüred-Kalevipoeg lipkonna sõprade ringi liikmete väljasõit Taani.

Pühapäev, 11. mai: Emadepäeva jumalateenistus armulauaga Kristiines kl. 14.

24. mai ja 25. mai: Suvokodude õpetajate ja kasvatajate kursused Valgerannal, Ugglarpis.

31. mai ja 1. juuni: Göteborgi Eesti Naiskoori ja Meeskoori ja paljude kaasmaalaste osavõtt Norrköpingi laulupäevast.

Neljapäev, 5. juuni: Algkooli kevadsemestri lõpuaktus Gamlestadeni Medborgarhusetis, Brahegatan 11.

Laupäev, 7. juuni: Koitjärve suvepidu.

8. juuni—15. juuni: Tallinna lipkonna suvilaager Koitjärvel.

Pühapäev, 8. juuni: Suvikodu tegevus Valgerannal algab.

Pühapäev, 15. juuni: Küüditamise mälestusjumalat. koos lätlastega Haga kirikus kl. 16.

Laupäev, 28. juuni: Göteborgi Põllumeeste Kogu suvipäev Kotjärvel.

Mastrite saun 26/4 Veskijärvel

Veskijärve juhatus teatab kõikidele mastriteie:

Nagu tead — oled lugenud — oled omal nahal kogenud (mittesobiv maha tõmmata), siis asub Kesk-Rootsi mõnusaim saun Sörmlandis umbes 60 km Kuninglikust Peakommunist edela suunas, just sääl, kus juhtub olema Vabaõhuühing Veskijärve.

Ilusad lugulaulud, mis kirjutatud Veskijärve saunast pole senini veel andnud autorile Nobeli kirjandusauhinda, kuid seegi on arvatavasti veel ajaküsimus.

Kui oled üks neist vähesist, kel varem pole olnud võimalust Veskijärvet külastada, siis on Sul laupäeval, 26. aprillil ainulaadne võimalus tutvuda looduskauni Veskijärvega ning kohata teisi mastreid — nii aktiivseid kui erusolijaid, praegusi ja endisi — Veskijärve saunalaval.

Alates kl. 13 on kerisekivid hõõguvad ja Veskijärve suurtoas kohvilaud kaetud.

Kõik mastrid on oodatud ja südamest teretulnud, teatab Veskijärve juhatus.

Eesti õigus- ja ühiskonnateadlasile

Eesti Teadusliku Instituudi töökavas on eesti soost pagulasteadlaste toodangu bibliografeerimine möödunud aastate vältel, alates 1944. a-st. See bibliograafiline seeria, mis ilmub inglise keeles ja kannab nimetust Folia Bibliographica, sai alguse etnoloogide, ajaloolaste, kirjandus- ja keeleteadlaste, edasi psühholoogide-filosoofide ja pedagoogide toodangu fikseerimisega ning nüüd on järjekorras õigus- ja ühiskonnateadlaste toodang.

Pagulasteadlaste ülemaailmse laialipaisatuse tõttu ei ole see töö läbiviidav ilma autorite abita, mispärast käesolevaga pöörame nende poole vastavate bibliograafiliste andmete saamiseks. Töö ühtluse ja sujuvuse huvides palume sealjuures eriti tähele panna järgmist:

1) Arvesse tulevad kõik teaduslikud/populaarteaduslikud tööd (mitte üksnes eestikeelsed või Eestisse puutuvad), iseseisvad teosed, artiklid koguteostes ja ajakirjades, kuid mitte ajalehtedes. Erandlikult võidaks arvestada vaid ulatuslikumaid teadusliku uustoodangu retsensioone ka ajakirjanduses. Kuid ajalehe-artikleid võidaks soovikorral märkida eri nimekirjas nende andmete arhiveerimiseks.

2) Esitatav tööde loetelu tuleb koostada kronoloogilises järjestuses ilma sisulise liigituseta, kuid igatiiki arvustused, samuti ülevaated ja mälestuskirjutised tulevad tuua eri peatükina loetelu lõpus.

3) Eriliselt tähtis on bibliograafiline täpsus: töö täielik pealkiri, selle ilmumisaeg ja koht, leheküljede arv, kui on artikkel, siis tuleb märkida ilmumise publikatsioon, ilmumiskoht, aasta ja vastava köite number ühes lehekülgede arvuga. Näiteks: Mägi, Artur, Eesti õiguskorra hävitamine (The Destruction of Legal Order in Estonia). Eesti Riik ja Rahvas Teises Maailmasõjas. III, Stockholm 1956, p. 49—62.

4) Kui uurimus pole ilmunud mõnes suuremas kultuurikeeles (saksa, prantsuse, inglise), siis tuleb pealkiri tuua ingliskeelse tõlkega. Kui tööl leidub referaat mõnes eelnimetatud keeles, siis tuleb see tuua ühes viitega: "Zusammenfassung", "Summary" või "Résumé".

Kuna pole kindel, et see üleskutse leiab teed kõikide asjaosaliste juurde, siis oleme tänulikud, kui see ka teistele asjaosalistele kolleegidele tehakse teatavaks.

Mainitud õigus- ja ühiskonnateadlaste bibliograafia toimetamine lasub endiselt riigikohtunik Paul Poomil, keda abistavad õigusteadlased dr. iur. Artur Taska ja dr. iur. Ilmar Arens. Kui kõik materjalid õigeaegselt saabuvad, siis ilmub bibliograafia juba 1976. a. jooksul.

Kõigil asjaosalisil palutakse oma tööde loetelu lähetada hiljemalt 1. okt. 1975 aadressil: Eesti Teaduslik Instituut, resp. Institutum Litterarum Estonicum, Box 72 38, S.-103 84 Stockholm 7, Sweden/Sverige. Ülalmainitud andmete sissesaatmise tähtpäevast palume bibliograafia redigeerimise ja suurema osa tiitlite tõlkimise teostamise huvides tungivalt kinni pidada.

Lugupidamisega

Eesti Teadusliku Instituudi Juhatus.

Nükkeline ilmataat muretses lihavõtteiks Lõuna-Rootsile ehtsa jõuluilma tugeva lumekattega. Paraku sulatas selle aga järgnev vihm pärast pühi. . .

R. Wurmbrand: Tuhanded tundmatud märtrid idas ei vapusta lääne südant

Pastor Richard Wurmbrand, vaimulik, kes on maailmakuulsaks saanud oma võitlusega kommunistide usutagakiusamise vastu ja vastavate meetodite paljastamisega — ta ise on istunud 14 aastat kommunistlikes vanglates ja läbi teinud piinamisi — saabus Soomest, kus teda kirikutesse kõnelema ei lastud, Rootsi. Siin andis ta pressikonverentsi Stockholmi Eesti Majas, millise avas peapiiskop Konrad Veem. Nagu selgus, ei tunnud rootsi ajakirjandus, välja arvatud vabakiriklik Dagen, selle vastu huvi, mis kristlastega ja vaimulikega sünnib idas — nende esindajad puudusid ja kohal olid vaid uskliku ajakirjanduse esindajad. Pressikonverents toimus inglise, osalt saksa keeles.

Pastor Wurmbrand, pikakasvuline, hallipäine ja kõhn, esines vaikse kindlusega ja suure veendumusega, et ta võitlus käib õige asja eest. Ta on läände pääsemisel — Wurmbrand osteti lääne usuliste organisatsioonide poolt kommunistde vanglast välja — ehitanud üles misjoniliikumise "Kristus kommunistlikku, maailma", milline tegelib nii selgitustööga läänes kui ka vaimuliku kirjanduse toimetamisega läbi raudeesriide itta.

KGB on tema tegevuse kohta teinud filmigi, kust selgub, et vaimulikke raamatuid ja muud kirjandust saabub N. Liitu ja teistesse idariikidesse õhupallidega õhust, plastkottides merest randa uhutult, turistide poolt maale smugeldatult. Wurmbrand näitas merre puistatavat usulist materjali õhuga täidetud veekindlates plastkottides.

On juhtunud ka seda, et lääne kommunistliku ajakirjanduse välislehekülgede vahele on trükitud samas vormis usulist materjali — lääne kommunistlikud väljaanded on sisseviimiseks idasse lubatud.

Pressikonverentsil andis pastor Wurmbrand pildi ida kirikute ja usklike tagakiusamisest. Ta tõi konkreetseid näiteid mitmetest kommunistlikest maadest, m.h. Aafrikast.

Et kommunistlike maade kirikud ise ei protesteeri, tuleb nende totaalsest tasalülitamisest, kusjuures kirikute kõrgeimad juhid valitakse rezhiimitruude ja kuulekate inimeste hulgast. Üks selliseid rezhiimi mehi on ka Rumeenia patriarh Justinian, kellele nüüd rootsi peapiiskop Sundby teeb varsti ametliku visiidi.

Wurmbrand tõi näitena kommunistlike maade piiskoppidest Põhja-Vietnami kirikupea, kes oma kogudustele kuulutas: "Meie teeme röömu Kristusele, kui tapame ameeriklasi". Ka Rumeenia Jutinian on täielik poliitiline isikusus, kes on osa võtnud M. H. rezhiimile mittesobivate metropoliitide kõrvaldamisest.

Naiivsus ida kirikute ja viimaste informatsiooniде suhtes resulteerub m.h. ka selles, et lääne kirikud sageli on kriitilised Wurmbrandi paljastustegevusele, nii nagu see ilmnes Soomes, kus piiskopid kritiseerisid Wurmbrandi, kunagi aga ei ole kritiseerinud usklike ja vaimulike tagakiusamist idas. Wurmbrandi süüks on, et ta seda julgeb lääne kirikutele meelde tuletada. Sellepärast tembeldatakse mind äärmuslaseks nagu kardinal Mindscentytki, ütles Wurmbrand ise, tuletades meelde, et kommunistlikes maades on tuhandeid märtreid, kesa keegi ei tunne.

Anonüümsetele ohvritele on raske abi anda. Ta jutustas, et tema vangistuse lõpul äkki sai talle selgeks, et nende vangla all on teine maa-alune vangla, mille olemasolust nad teadlikud polnud aastaid.

Wurmbrand avaldas arvamist, et kommunistid teostavad teatud infiltreerimist ka lääne kirikutes, kuhu muretsetakse sümpatiseerijaid ja on juhtunud isegi, et läänes agendid on hakanud presstreiks, nagu juhtus katoliku kirikus, kust kaks Tshehhoslovakkiasse tegasi pöördumisel kirjutasid Vatikani paljustavad raamatu.

Wurmbrand jutustas, kuidas Lvovis on kirikuid lõhutud, kuidas kümneid tuhandeid lapsi võtekase N. Liidus riigi sundkasvatamisele, sest vanemad on usklikud, kuidas vaimulikke vangistatakse, kui nad rezhiimi soove ei täida. M.h. teadis Wurmbrand jutustada protsessit Leningradis, kus kaks vene sotsiaaldemokraati, Davidov (32) ja Petrof (57) vastavalt viieks ja kolmeks aastaks vanglasse sotsiaaldemokraatlike kirjutuste paljundamise ja levitamise eest.

Kohus toimus kinniste uste taga ja sai teatavaks väljaspool alles hiljuti. Juhtumist informeeriti lääne sotsiaaldemokraatlikke erakondi, et need katsuksid midagi vangistaute heaks ära teha, kuid asi vaigiti maha.

Et muljet jätta asuvabadusest, on kommunistlikud võimud mitmel puhul teinud hea näo, kui läänest on saadetud annetusi kirikute taastamiseks, mis sõjas hävinesid. On ehitatudki, kuid siis on ehis üle võetud "üldkasulikuks otstarbeks". Mõnigi kord aga lõpeb asi nurgakivi asetamisega. Annetatud raha ei lähe kunagi ehitamiseks.

— — —

USA samm tagasi. . .

NEW YORK (EPL) — USA telehnikutel on tulnud astuda sõna tõsises mõttes samm tagasi arengus, et sammu pidada mahajäänud venelastega.

Nii jutustab USA telekommunikatsiooniaparaatide suurfirma Bell oma informatsiooniбülleteäänis "The Bell tel news", et maailmaruumikeskus Houstonis on teinud Western Electric Companyle ülesandeks kohaldada USA Bell-süsteemi teleprinter N. Liidu vastavatele aparaatidele selliselt, et neid saaks vastastikku kasutada juulis 1975, mil on ette nähtud USA-Vene maailmaruumisõidukite ühendamine. Kuna Belli teletype kaugkirjutajad annavad 100 sõna edasi minutis, tulevad vene aparaadid toime vaid 66 sõnaga. USA tehnikud peavad nüüd ümber ehitama NASA jaoks kuus teletype-kirjutusmasinat, kuna nähtavasti venelased ei saa hakkama juba prestiizhi pärast kohaldamisega USA kiirematele aparaatidele.

Noorte vajadusi

Seoses koolikorralduse muutmisega on vähemusrahvuste noortel nüüd võimalik gümnaasiumites sooritada eksameid oma emakeeles nn. C-keele ulatuses. Seda võimalust on kasutanud ka eesti noored. Kuid on selgunud, et puudub täiesti kirjandus, mis taolise eksami sooritamiseks vajalik. Selle tõttu peaksid meie vastavad organisatsioonid (enne kõike Kooliraamatute toimkond) katsuma võimalikult kiiresti vastavaid puudusi parandada.

Mida oleks enne kõike vaja?

1. Tuleks anda välja uus trükk 1971 Uppsalas ilmunud eesti-rootsi ja rootsi-eesti sõnaraamatutest, mille trükk otsas. Kahjuks anti need — omaette väga head — raamatud välja liiga väikeses tiraazis. Nüüd otsitakse neid kõikjal asjatult taga. Noortele, kes tahavad tutvuda oma emakeelega, on need raamatud hädavajalikud ja oma suuruselt sobivad käsiraamatutena. Ilmuv suur rootsi-eesti sõnaraamat ei korva seda puudust, on aga küll vajalik teadusliku sõnaraamatuna — puudub täiesti vastav eesti-rootsi sõnaraamat.

2. On tarvis teatmeteost Eesti, eestlaste ja eesti kultuuri kohta, kust noored saksid hankida algelisi teadmisi. Taoline teos peaks olema entsüklopeedilise iseloomuga — kuid kirjutatud kergemas ja arusaadavas stiilis. See peaks sisaldama eesti ajaloo põhijooned tänapäevani välja, eesti geograafilise ülevaate (ka arvestades tänapäeva olukorraga) ja ülevaated eesti kultuurinähtuste arengust (keel, rahva looming, kunst, muusika, näitekunst, teadus jne), sisaldama ka näiteid eesti sugukeelest ja tähtsamatest murretest. Peale gümnaasiumiõpilaste oleks see oluline käsiraamat igale eesti noorele, kes oma vanemate kultuuri vastu huvi tunneb.

3. On vajalik välja anda eesti kirjanduse antoloogia/ugemik, sedapuhku mitte "noorsoo" vaid täiskasvanute tasemel. See peaks sisaldama iseloomustavaid katkeid meie kõigi silmapaistvamate kirjanike loomingust proosas ja luules kuni tänapäevani välja. Meie varasemad koolilugemikud on seni kasutanud liiga palju liiga vana kirjandust, mis noori enam ei suuda köita. Nad on tihti toimetatud ka liiga "noorusliku" tasemel. Tuleb arvestada, et tänapäeva gümnaasiumiõpilased on igati arenenud nii kaugele, et neile võib esitada "täiskasvanute" kirjandust.

Teise ja kolmanda teose puhul oleks mõeldav, et vastavad organisatsioonid võtaksid kontakti eriti Ameerika mandril elavate kaasmaalaste organisatsioonidega. Koos väljaantud teosed tuleksid tunduvalt odavamad. Et "globaalne" kirjastustegevus on võimalik, seda näitab ju Eesti Kirjanike Kooperatiivi tegevus.

Loodetavasti jätkub vastavatel instantsidel energiat, et neid küsimusi võimalikult kiiresti lahendada — meie noorsugu ei oota. Kui talle vastu ei tulla, läheb ta "käest ära".

Ar-gi

— — —

USA-farmer ei osta vene traktoreid

CHICAGO — Ehkki venelased teevad oma traktoritele Ühendriikides suurt reklaami, ei ole ameerika farmerid vene masinatest huvitatud ja nende müük on väike.

Traktorite müüjad kurdavad, et Ameerika farmerid ei osta vene masinaid põhimõtteliselt, kuna need on valmistatud maal, kus väba pöölumehe seisus on hävitatud.

— — —

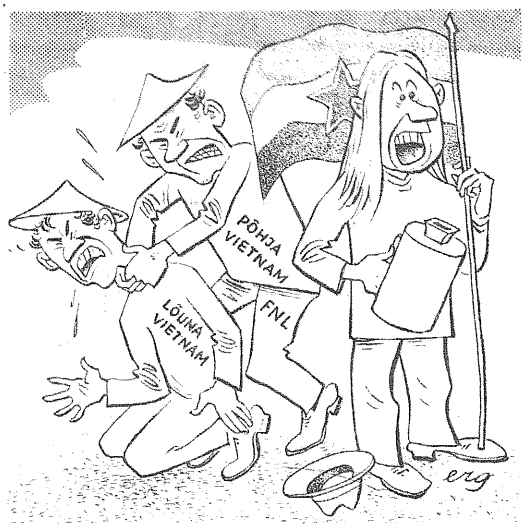
Minister põgenes

OTTAWA — Kanada transpordiminister Jean Marchand on võetud kohtulikule vastutusele selle eest, et ta sõitis Ottawa lähedal ühel teeristil teisele autole tagant sisse ja lahkus õnnetusekohalt.

Ministril on tekkinud palju probleeme ka äsja avastatud riigi petmisega sadamate süvendustöödel. Kanada peaminister Pierre Trudeau märkis, et tema arvates ei ole ministril põhjust valitsusest lahkuda.

Soomlaste poolt ehitatud Viru-hotell Tallinnas.

Rootsis käib edasi "raskelt kannatava Põhja-Vietnami" jaoks rahakorjamine.

"Põhjala Tähistel" lõpetab ilmumise

Äsjailmunud soomepoiste ajakiri "Põhjala Tähistel" (nr. 14) teatas, et ajakiri lõpetab oma pideva ilmumise, mis on kestnud ligemale viiteist aastat. Vastavast võib aga välja lugeda, et lõpunumbrile võib veel üks number järgneda, kui seleks vajadus leidub. Oma neljateiskümne numbriga on "Põhjala Tähistel" avalikkuse ette toonud ainulaadset ajaloolist materjali soomepoiste JR 200 tegevusest ja tööst paljude ülevaadete ja mälestuskirjutiste avaldamisega, mis enam kui kolmkümmend aastat tagasi toimus "Eesti auks ja tuleviku pandiks". Koos ajalooraamatuga "Soomepoisid", mis aastapäevad tagasi Torontos ilmus, *moodustavad* "Põhjala Tähistel" ligemale 1000-leheküljelise kirjapaneku teise maailmasõja päevilt.

"Põhjala Tähistel" viimses numbris on avakirjutisena avaldatud H. Oja kirjutis "Rügemendi lipud", milles antakse ülevaade Eestis 1944. a. valmistatud rügemendilipust, selle toomisest üle Soome lahe Soome ja kodumaale tagasiviimisest, kus see praegugi asub mulda maetuna.

Nagu kirjutisest selgub, valmistas rügemendile lipu ühe soomepoisi ema. See toimetati üle lahe viimiseks kpt. K. Talpaku õe kätte, kes lipu salajase kulleriga Soome oma venna kätte saatis. Omas päevikus märkis kpt. K. Talpak 4. augustil: "Sain Eestist rügemendile lipu. Teinud on vänrik X-i ema. Päris korralik. Tegin ettekande sellest Tied. Os. päälikule ja palusin teda muretseda marssailit luba lipu rügemendile üleandmiseks."

Samaaegselt teatas kpt. K. Talpak ka Helsingi Eesti Seltsile salajasest saadetisest Eestist. Seejärel laskis kpt. Talpak lipule valmistada musta varda ja ostis kullasepalt tavalise soome rügementidele omase lipuvarda kaunistuse — vardaotsa Soome lõviga.

17. aug. viidi lipp minister Varma juurde, kes selle otsekohe toimetas Hangõsse, kuna rügement oli juba teel Eestisse. Järgnevalt lehvis Eestist saadetud lahingulipp juba Paldiskis maale astuvate soomepoiste rivi ees, mis loomulikult töstis meeste meeleolu.

Mis edasi järgnes, on teada... Soomepoiste rügement ei saanud omaette üksusena kodumaa vabadusvõitlusse astuda, vaid pidi mööda väljaõppelaagreid noruma ja alles siis said teatavad rügemendiosad lahingutegevusse astud. Kaasa toodud lipu lipu saatuse kohta noil saatuslikel septembripäevil kirjutab H. Oja: "Kui rügement killustati ja hajutati, jäi lipp vaid mõne mehe hoiule. Ja kui venelased olid juba nädalapäevad tagasi Eesti valiutanud asetasid kaks soomepoissi, kelle kätte see oli usaldatud, selle ülemiste järve lähedal asuva talu karjamaa mulda."

Loodetavasti on Soomepoiste organisatsiooni mõnel juhtkonnaliikmel see asukoht täpsemalt teada ja, kui võimalused avanevad, võidakse ajalooline lipp kunagi peidukohast väljagi tuua. Olgu tähendatud, et nii mõnedki organisatsioonide ja seltside lipud peideti okupatsioonide ajal Eestis mulda või mujale peidupaikadesse lootuses, et need kunagi päevavalgust võivad näha.

Mis puutub äsjailmunud — arvatavasti viimse — "Põhjala Tähistel" sisusse, siis väärivad mainimist kirjutised "Soomepoiste" raamatu kohta või selle ilmumise järel ajakirjanduses avaldatud kirjutiste kohta, huik tagasivaatelisi meenutusi sõjapäevilt (P. Ksi, karl Pärnoja, J. Vihma j.t. sulest) ning hiljuti Lõuna-Aafrikast Torontosse asunud K.A. Kadaku kirjutis JR 200 rügemendülemast Eino kuuselast. On rikkalikult kroonikalisi teateid j.m.

"Põhjala Tähistel" nr. 14 on 48-leheküljeline ja illustreeritud paljude fotodega, mis elustavad ja dokumenteerivad valitud tekstimaterjali hästikoostatud kujul.

K. E.

Sahharovi-aktsioon

KOPENHAAGEN (ERN) — Ida-Euroopa Eksiilrahvuste Koostöökomitee poolt juba pikemat aega ette valmistatud nn. Sahharovi uurimiskomisjoni kokkutulek on nüüd lõplikult kindlaks määratud 17—19 oktoobrini 1975.

Taani parlamendi juhatuselt on saadud luba, et see toimub parlamendihoones Christiansborgi palees. Uurimiskomisjon võtab vaatluse alla inimõiguste rikkumised N. Liidus, orjalaagrite olukorra praegu, N. Liidu julgeolekupolitsei organisatsiooni ja kogu brutaalse tegevuse ajaloolises tagasivaates ja ka praegu. Andrei Sahharov on teatanud, et ta võtab Kopenhaageni kokkutulekust osa ainult siis, kui N. Liidu võimud talle tagavad tagasipöördumisõiguse N. Liitu. Sahharov ise on arvamisel, et sellist lubadust Moskva talle kunagi ei anna. Eesti esindajaks konverentsi ettevalmistavas komitees on saatkonnanõunik A. Koern.

"Vaim Eestis" juhtis Brasiilia n.n. imearsti Parapsühholoogia moes

NEW YORK (VES) — Laiema avalikkuse tähelepanu on puhuti ikka jälle uuesti paelunud ülemeelelised ehk parapsühholoogilised nähtused. Nagu hiljuti ajakirjandust läbinud kirjeldus ühe ameerika vaimuliku naisest, kes hüpnoosi all olles jutustas oma arvatavast eelmisest elust tütarlapsena Saksamaal möödunud sajandil, andes seejuures täpseid saksa nimesid inimestest ja maakohtadest. Ajakirjanike kontrollides naise poolt antud asjaolusid, selgus, et kohapealsed arhiivid Saksamaal ei sisaldanud midagi taolist. Nii on olnud ka varemate sarnaste hüpnoosilugude puhul, kuigi need on leidnud sensatsioonilist menu kirjandusturul. Parapsühholoogiaga on eriti tegeldud ja tegeldakse ka tänapäeval Inglismaal. Juba Conan Doyle, see üldiselt tuntud detektiivi Sherlock Holmes'i vaimne isa, oli oma elu lõpuaastatel tuntud agara spiritismi ehk "vaimudega suhtlemise" harrastajana. Parapsühholoogia valdkonda kuuluvaiks tuleb pidada ka nn. eksortsismi ehk "kurjade vaimude väljaajmist". Ameerikas oli võrdlemisi hiljuti ühel selle-ainelisel filmil hea minek. Ja lõpuks käivad parapsühholoogia alla veel kõik väidetavad imearstimised, olgu need usulist laadi (faith-healings) või muidu. Põnevalt erilaadset lisa sellele grupile annab üks möödunud aastal Ameerikas ilmunud raamat (John G. Fuller: "Arigo, Surgeon of the Rusty Knife" — "Arigo, roostetanud noaga kirurg" — Thomas Y. Y. Crowell Co., New York, 1974), mis käsitab üht brasiilia ka teadlaste hulgas suurt tähelepanu äratanud imearsti. Sellest raamatust toob kokkuvõtte ka k.a. märtsikuu Reader's Digest. Raamatu autor, esitades tohutu arvu uskumatuina tunduvaid, kuid kontrollitud fakte, jätab targu seisukohavõtu esitatu suhtes lugeja hooleks. Samuti on ka Reader's Digest ettevaatlik: mainitud raamatu kokkuvõtte lõpus on toodud hoiatus mitte usaldada ennast "imetegijate" kätesse, vaid pöörduda professionaalse arsti poole.

Käesolevas artiklis on fakte käsiteldud raamatus esitatud kujul, püüdmata usaldatavust juurde lisada. Mis kogu selle loo aga eriti huvitavaks teeb, on Eesti nime ootamatu ja üllatav sekkumine asjade käiku, nagu hiljem selgub.

See oli 1963. aastal, kui ameerika arst dr. Henry A. Puharich saabus Congohas do Campo'sse, ühte mägestikest piiratud väikelinna Brasiilias. Dr. Puharichi töi siia see otse fantastiliste lugude hulk, mis oli tema kõrvu ulatunud ühest imearstist, nimega Arigo. See imearst oli lihtne, ainult neli aastat koolis käinud mees. Aga tema ilmselt tulemusrikes ravi oli tema nime pidevalt hoidnud brasiilia ajalehtede esikülgedel. Enne Congohas do Campposse sõitmist oli dr. Puharich võtnud ühenduse ühe tuntud brasiilia arstiga, kes oli kinnitanud, et Arigot peab nägema, et uskuda — ükski kirjeldus ei suuda selle mehe võimeid küllaldaselt edasi anda.

Kohapeal selgus, et Arigo "kliinikuks" oli üks vana, lagunenud kirikuhoone. Juba hommikul kella 7-st alates, kui kliinik algas oma päevast tegevust, oli ligemale 200 inimest Ariko ette pääsemist ootamas.

Kuna kuuldus ameerika arsti ja temaga kaasasolevate eriteadiaste saabumisest oli jõudnud Arigoni, võeti nad väljaspool järjekorda ette. Ameeriklased kohtasid tugeva kehaehitusega, umbes 40-aastast meest, kes oli riietatud mustadesse pükstesse ja tumedasse sportsärki, kandes mudaseid kingi. See oli Arigo, kuulus imearst. Tal olid tihedad mustad vurrud, pronksivärvi nägu ja läbitungivad silmad. Ta tervitas kaugeid külalisi soojalt, nagu teadnuks ta, miks need tulnud. Tõlgi kaudu ütles ta, et ameeriklased võivad jääda nii kauaks kui nad soovivad ja et nad võivad vabalt küsitleda patsiente.

Lõpetanud ameeriklastega vestlemise, pöördus Arigo oma patsientide poole, kes olid rivistunud sappa selles suures küünitaolises hoones. Arigo köneles lihtsat talupoja aktsendiga portugali keelt, kui ta patsientidele üties, et mitte tema, vaid Jeesus ravib neid. Ühtlasi tähendas ta, et tema ei ole huvitatud millisese usku keegi kuulub. Seejärel läges ta koos patsientidega valju häälega issa-mele palvet.

Pärast palvust astus Arigo välkesesse kõrvalruumi. Kui ta sealt paari minuti pärast väljus, tundus ta hoopis teissuguse isikuna. Ta rüht oli sirge, peaaegu arrogantne, ja ta kõneviis järsk.

Ameeriklaste tõlk märkas Arigo portugali keeles tugevat saksa aktsenti. Tema hääles oli mingi käskiv toon, kui ta kutsus ameeriklased endaga kaasa raviruumi.

Raviruumis võttis ta patsientide rivis esimesena seisva vanema mehe ja asetas selle seisma seina äärde, otse seinalrippuva plakati alla, millele oli käsitsi trükitud "Mõtle Jeesusele!"

Sõnagi lausumata võttis ta neljatollise noa ja torkas selle vanamehe vasakusse silma, sügavalt silmamunasse.

Dr. Puharich, kes 15 aastat tagasi oli lõpetanud arstiteadusliku ülikooli Ameerikas, oli sõna otseses mõttes rabatud, eriti veel, kui Arigo hakkas noaga kraapima mehe silmamuna. Patsient oli täie teadvuse juures ja kuigi Arigo ei kasutanud mingit anesteesiat, ei teinud patsient häältki. Ta näis olevat häiritud ainult ühest asjast — tüütavast kärbsest pösel, mille ta käega eemale peletas. Lõpuks Arigo tõmbas noa mehe silmast välja, vaatles rahuloluga noateral paistvat mädatilka, pühkis selle oma särgisse ja ütles mehele: "Teiega on nüüd kõik korras". Seejärel kutsus ta järgmise patsiendi.

Dr. Puharich peatas esimesena ravitud mehe ja kontrollis selle opereeritud silma: ei mingit rebendit, punetust või ärritust. Dr. Puharich oli sõnatu.

Täpselt kell 11 e. l. lõpetas Arigo patsientide vastuvõtu, siirdudes oma hariliku töö juurde riiklikus hoolekande büroos. Pärast lõunat jätkas ta haigete vastuvõttu. Ameeriklased märkasid, et kui Arigo oma kliinikust lahkus, oli tema portugali keelest saksa aktsent kadunud.

Hiljem dr. Puharich laskis Arigol opereerida oma enda parema käe küünarnuki juures asuva healoomulise kasvaja. Arigo teostas selle operatsiooni ühelt patsiendilt laenatud taskunoaga. Jälle kasutamata steriliseerimist ja anesteesiat.

Dr. Puharich ei tundnud operatsiooni juures mingit valu ja haav oli paari päeva pärast paranenud. (Reader's Digest toob selle haava ja operatsiooni kasutatud taskunoa fotod.)

Arigol ei tulnud kõiki oma patsiente opereerida. Paljudel juhtudel piisas arstimi retseptist. Retsepte kirjutas Arigo uskumatu kiirusega, tihti ilma patsienti enne üldse vaatamata. Arstide poolt kontrollitult leiti Arigo retseptid olevat kõigiti arsti- ja rohuteaduslikult põhjendatud, tihti niisuguste ravimite kombinatsioonidega, mida sai oodata ainult kõige paremalt eriteadlastelt.

Arigo karjäär — olgu tähendatud, et ta ei võitnud oma patsientidelt mingit tasu — oli alanud 1950. aastal, kui ta erisuguses olukorras oli opereerinud ühe brasiilia tuntud poliitikamehe kopsuvähi, kellele brasiilia arstid olid soovitanud operatsiooniks sõita Ameerikasse.

Sündinud 1918. aastal, oli Arigo poisikesepõlv möödunud kõigiti tavaliselt. Käinud neli aastat koolis, oli ta siis töötanud oma isa farmis. Kuid juba kooliajal oli ta kannatanud mingi heleda valguse pärast, mis oli nii hele, et peaaegu pimestas ta, tema enda sõnade järgi.

1948. a. hakkas ta nägema häirivaid unenägusid. Varsti need unenäod keskendusid üheks ainsaks unenäoks, mida ta nägi iäriekindlalt igal ööl: üks jässakas kiilaspäine mees köneles grupile arstidele ja ödedele sama kurguhäälega, mis hiljem sai Arigo kummitajaks.

Tihti selle unenäoga kaasus äge peavalu. Ei möödunud palju aega, kui unenäos esinev jässakas mees tutvustas ennast kui dr. Adolf Fritz'i. Ta jutustas Arigole, et ta on surnud Esimese maailmasõja ajal. Tundes Arigo ennastohverdavat suhtumist oma kaasinimestesse, olevat ta valinud tema, Arigo, elavaks vahendajaks oma poolelijäänud töö lõpetamiseks. Kui Arigo tahab oma meelerahu säilitada, peab ta teenima halgeid ja häiritud kaasinimesi. See unenäos oli nii reaalne, et Arigo hüppas voodist ja jooksis alasti ja karjudes tänavale. Külaelanike poolt majja tagasi toodud, ikka veel hüsteeriliselt nutvana, kutsuti kohalik katoliku preester välja. See soovitas Arigol see unenägu oma peast välja törjuda. Aga midagi ei aidanud. Unenägu ja peavalud kestsid edasi — kuni eelpool mainitud vähiperatsioonini brasiilia poliitikamehe juures 1950. aastal. See operatsioon oli toimunud Arigo tälelikult teadvusetus transisolekus.

Arigo tegevust imearstina on teadlastest koosnevate komisjonide poolt uuritud ja filmitud. Tulemused on olnud hämmastavad. Nagu filmidest nähtub, toimivad Arigo sõrmed operatsioonide juures ebatavalise kiiruse ja osavusega — ka siis, kui Arigo ise teisale vaatab. Samuti on tema poolt tehtud diagnoosid 95%-liselt ühtunud parimate arstide poolt tehtehtud diagnoosidega samade haigete juures.

Nüüd tuleb eriti meid, eestlasi huvitav seik. Üks teaduslik komisjon oli huvitatud ka oletatava dr. Adolf Fritz'i isikust. Küsitledes Arigot tema transisoleku ehk dr. Fritz'i mõju all olemise ajal, andis dr. Fritz enda kohta järgmisi andmeid:

Sündinud Münchenis, arstiteadust õppinud Poolas, elanud Eestis 1914. aastast kuni 1918. aastani, s.t. oma surmani (olgu meenutatud, et Arigo sündis 1918. aastal).

Arigost võib veel niipalju jutustada, et ta nägi kohel korral unes musta krutsifiksi. Mõlemal korral järgnes sellele traagiline sündmus. Esimesel korral sai eelpool mainitud kopsuvähiga poliitikagelane varsti pärast Arigo krutsifiksiunenägu ienunõrnetusel surma. Teisel korral, 1971. aastal, sai Arigo ise autoõnnetusel surma.

Nüüd lõpuks tekib kindlasti kõigil eestlastest lugejatel küsimus: kas keegi teab midagi dr. Adolf Fritz'ist Eestis?

J. Kr.

Dillingenis (Donau) Saksamaal suri 14. veebruaril Thekla Jürgens, m-na Martinsen, sünd. 14. juunil 1882 Tartus.

Lübeckis Saksamaal suri 25. märtsil Erna Damberg, n-na Baumann, sünd. 25. märtsil 1899 Eestis.

Göteborgi Tallinna lipkonna peo loteriilaua juures. (Foto Kopler).

Kadunud Hiiu tuulikud

Huvitava kirjutise avaldas hiljuti okup. Eestis ilmuv populaar-teaduslik ajakiri "Loodus". Oma novembrikuu numbris vaatleb ajakiri Hiiumaad ja selle omapära, kusjuures Hiiumaa tuulikute saatust vaatleb lähemalt Kalju Põlu. Endisel "Tuulikute saarel", nagu Hiiumaad tuulikute rohkusega õigustatult on nimetatud, on tänapäeval alles ainult ühel käel loetavate sõrmede arv, s.t. viis.

Ometi oli iseseisvuse aja lõpul Hiiumaal ümarguselt 250 tuulikut, kusjuures nii mõneski külas oli "nelja-viie pere peale" oma tuulik. Aastakümnete kestel on need aga kas hävinud või ajahamba poolt puretuna lagunenud, nii et "silmakaatja eterniitkatustega uushooned on muutnud maastiku üksluiseks ja igavaks".

Praktiliselt ei kasutata kolhoosideks muudetud külades enam tuulikuid viljajahvatamiseks, kuid ilumeele ja maastiku mitmekesistamise huvides on mõnelpool Hiiumaal, nagu Reigi-mäel, Popi külas ja Kassaril, viimastel aastatel ka uusi tuulikuid ehitatud.

Mineviku-Hiiumaal olid tuulikud arvurikkamalt esitatud Emmaste-lähedastes külades, samuti ka Kõpu poolsaarel ja Käinas. Viimases külas oli paarikümne talu kohta tervelt üheksa tuulikut. (VES).

600 noort maailmalaagrisse

Eesti skautlik noorte liikumine valmistab ennast ette ülemaailmseks suurkokkutulekuks. Eesti Skautlike Noorte Malev Rootsis korraldab 19.–29. juulini käesoleval aastal skautliku maailmalaagri Metsakodu vabaõhupiirkonnas Jönköpingi ligidal. Metsakodu eestipärasesse looduse rüppe koguneb suvel 600 eesti noort igast maailmanurgast. Maailmalaager Metsakodu ettevalmistused on kõikjal täies hoos. Kogunetakse Metsakodusse et säilitada toredat maailmalaagrite traditsiooni, kus üle maailma paisatud eesti noorte malevad kokku seotakse ühiseks pereks ja kus eesti noortel igast maailmakaarest on võimalik sõprussidemeid sõlmida teiste eesti noortega.

Maailmalaager Metsakodu ettevalmistused on käigus olnud rohkem kui kaks aastat. Sügisel 1973 määrati laagri aeg ning valiti maailmalaagri juhiks nskm. Rein Asu. Töötati välja Maailmalaager Metsakodu tegevusraamid, üksikasjaline organisatsioon ning samas ka laagri ülesehitus laagrialale. Mehitati ka organisatsiooni plaanis ettenähtud osakonnad, ning praktiline ettevalmistustöö läks usinalt käiku.

Senini on peetud hulk koosolekuid nii osakondade sisemise töö kui laagri juhtkonna raamides, ning korraldatud kursusi laagri mitmelle funktsionääridele.

Läinud kahe aasta jooksul on vabaõhupiirkond Metsakodu ilme palju muutunud. On ehitatud uusi hooneid, laindatud laagriala teedevõrku, rajatud vajalikud vee ja elektri juhtmed, korrastatud ujumisrandasid, lõkkeorgu suurendatud, tulevaiseid laagriplatsisid tasandatud ja korrastatud jne.

Ka puht administratiivne töökoormus on olnud suur. Kus ettevalmistused viidud lõppfaasi on proovile seatud organisatsiooni mitmed osakesed laagri oludes, et ei esineks raskusi kui Maailmalaager Metsakodu juba käigus.

Väljakuulutatud võistluse korras on Maailmalaager Metsakodu omale saanud vägeva laagri laulu. Koostöö korras on noored ja skaudijuhid ka kaasa aidanud mitmete laagri-ehituste kujundamisel.

Maailmalaager Metsakodu eesmärgiks on kümneks toredaks laagripäevaks koondada eesti skautlikke noori üle terve maailma, et võimaldada omavahelist tutvumist, sõpruse ja sidemete loomist, vahendada uudsusi ja ideid eri maade noorte malevate tegevuses ning süvendada ja tugevdada eesti noorte iseteadvust oma rahva keele ja kultuuri osaws.

Eesti noorte vabaõhupiirkond Metsakodu, asukohaga Kesk–Rootsis, on oma eestipärase loodusega ja meeleoluga sobivaks taustaks noorte ülemaailmseks kogunemiseks.

Maailmalaager Metsakodu tegevus on peamiselt üles ehitatud n.n. tegevusringidele. Kokkuvõtlikult seisneb möte selles, et laagrist osavõtjad ise omale valivad tegevuse vastavalt isiklikele huvidele. Iga tegevusring annab osavõtjaile teatud tegevuspunktide arvu vastavalt ringi tasemele ja ulatuslikkusele. Kui noored on kigunud küllalt punkte, saavad nemad erilise tegevusmärgi.

Väljasaadetud ankeetide läbi on noored ise valinud tulevase maailmalaagri ringide tegevusalad. Rahvuslikud teadmised, laagrilehe tegemine, kaart ja kompass orienteerumisel, pioneertööd, primitiivne toiduvalmistamine, igasugused spordialad, eesti rahvatants ja rahvamängud, eesti lauluvara, nahatöö ning mitmet laadi tegevus kunsti alal, foto ja film jne. on mõnee näited ulatuslikust sarjast.

Maailmalaagris on ette nähtud palju vaba aega, et noortel oleks võimalik kohtuda ja kontakte säilitada üle mandrite. Kuid vaba-aja tegevus on ka mõnes mõttes organiseeritud. Noortel on valida mitu alternatiivi — lõkked, kino, võistlused, tants jne.

Osavõtt maailmalaagrist on võimalik poistel ja tüdrukutel, kes kuuluvad skautlipkonda. Eelduseks on ka varamad laagrikogemused ja algelised skauditarkused.

Maailmalaager Metsakodu eel on palju eesti noori liitunud eesti skautliku liikumisega. Kuid soovijatel on veel kohti. Skautlipkondi on igas eestlaste keskuses. Nendelt on võimalik saada detailsemaid andmeid Maailmalaager Metsakodu kohta ning kuidas laagrist osa saab võtta. (Laagrimaksu viimane tasumistähtpäev on 1. mai 1975.)

Eesti noorte vabaõhupiirkond Metsakodu on juba kaks aastakümmet olnud tsentrumiks noorte tegevusele Rootsis. Seal on korraldatud mitmeid laagreid ja noortekursusi aastate jooksul. Eestlastele Rootsis on Metsakodu tuttav ka leerilaagrite ning suviharjapidude läbi. Kuid Metsakodu oli ka praegu nii populaarsete maailmalaagrite hälliks.

Aastal 1960 peeti Metsakodus Eesti Skautide Liidu järjekordne koosolek, kus algatati maailmalaagrite möte. Kuna eesti skautlus palsatud mitmele mandrile, oli vajalik leida mõni koostöövorm, et omavahelisi kontakte ning eesti skautluse põhimõtteid säilitada ja arendada. Maailmalaagrite möte valmis ning eesti skautluse 50-daks aastapäevaks 1962 oli esimene maailmalaager realiteediks.

Kanadasse tuli kokku eesti noori igast maailma nurgast. Rootsist korraldati esimene Lend Läände reis. Maailmalaager õnnestus üle ootuste ning traditsiooni on peale selle väsimatult jätkatud: Põhjala 1964 Rootsis, Koguja USA-s 1967, Ühendaja Saksamaal 1970 ja viimati Kotkajärve kanadas 1972.

ÜLe maailma ootavad nüüd 600 eesti noort põnevusega neid toredaid laagripäevi mil jälle võimalik kohtuda sõpradega, kelledest oli nii raske lahkuda Kanadas 1972. Nelle on sihiks Maailmalaager Metsakodu, mille eel üksi ettevalmistus reisiretkeks või treeninglaagreis ei ole ülesaamatu.

Häda vene relvadega

Riigid, kes ostavad N. Vene relvi, on nendega alatasa häda, kirjutab ajakiri "Time". Vene relvad nimelt bakkavad emonti vajama juba päris uuelt, mõnepäevase kasutamise järele.

Ameerika relvaekspertide arvamise järele venelased annavad teistele riikidele ettekavatsetult remontivajavaid relvi, et teha neid riike olenevaks vene tagavaraosadest.

Kanada immigrant: KGB sunnib mind spioneerimisele

OOTAWA — Burmast Kanadasse saabunud immigrant Daniel Gay tegi Kanada politseivõimudele teatavaks, et N. Liidu salapolitsei KGB on teinud talle ülesandeks spioneerida Burmas või Kanadas. Daniel Gay, kes elab praegu Torontos, mainib, et ta andis venelastele Burmas sealse sõjalise vastuluure nõusolekul mõningaid andmeid. Burmalane mainib, et venelased pakkusid talle kogutud andmete eest suuri rahasummasid, mida ta vastu ei võtnud. .

1972. aasta algul teatas Gay vene agentidele, et ta lõpetab oma luuretegevuse Burmas ja emigreerub Kanadasse, mille järele temaga kontakti võttis üks umbes 40-aastane N. Liidu agent, kes tegi talle ettepaneku luuretegevuse alustamiseks Kanadas. Venelane, keda ta tundis ainult "Peter'i" nime all, soovitas tal siirduda Quebeci ning koguda andmeid sealsete separatistide tegevuse kohta.

Peter oli talle kinnitanud, et Ameerika mandril hakkavad maad võtma uued progressiivsed ideed ning on suuri väljavaateid, et Quebec lööb ülejäänud Kanadast lahku ja muutub Kuuba eeskujul "progressiivseks" riigiks.

Peter kinnitas ühtlasi burmalasele, et Quebecis abistavad teda tema ülesannete täitmisel "oma mehed". Kui Daniel Gay venelasele mainis, et ta ei ole Quebecist huvitatud, kuna ta ei oska prantsuse keelt, siis tegi Peter Talle ettepaneku koguda Torontos andmeid hiina, tshehhi ja ungari antikommunistlikkude gruppide kohta.

Gay oli need ettepanekud tagasi lükanud ning saabus 1972. aastal Kanadasse maadunud immigrandina.

Daniel Gay unustas Torontos oma elu sisseseadmisel oma kontaktid KGB-ga, kuid möödunud augustis helises ta telefon ja tundmatu mehehääl kinnitas talle, et toob terviseid Petrilt. Mees tegi ettepaneku kohtumiseks, kuid Gay ütles sellest ära. Kuid möödunud aasta detsembris ilmus Gay korteri ukse taha tundmatu mees, kes ütles, et ta on teine Peter ning andis Gay pojale üle kinkepaki. Mees kinnitas, et ta on N. Liidu saatkonnast Ottawast. Kui vööras ei tahtnud lahkuda, luba Gay politseile helistada. Alles siis lahkus sissetungija vihaselt. Gay teatas oma sidemetest KGB-ga ja vahejuhtumist vene agendiga politseile käesoleva aasta veebruaris.

Daniel Gay, kelle algupärane nimi Burmas oli U San U, väiteid on asunud uurima RCMP. Gay on politsei poolt esitatud fotode järele identifitseerinud isiku, kes teda Torontos külastas ja talle ettepaneku tegi vene spiooniks hakkamiseks.

Toid asendas teine Toi

TORONTO (EPL) — Kuna Toronto Eesti Meeskoori juht helilooja Roman Toi viibib juba enam kui aasta Euroopas, Shveitsis enesetäiendamisel, toimus Toronto Eesti Meeskoori järjekordne, arvult juba 97. aastakontsert Harry Toi juhatusel. Harry Toi on Roman Toi vend.

Tänavune meeskoori aastakontsert toimus 21. märtsil Toronto Ülikooli Muusikafakulteedi kontsertsaalis ja sellele oli kogunenud kaugelt enam kui 500-pealine muusikasõprade pere. Kontserdi kava koosnes peamiselt varajasemast repertuaarist — K. Türnpu, J. Aaviku, A. Kapi, E. Võrgu, E. Aava, R. Ritsingu, R. Pätsi ja P. Elkeni helilooming ust, kusjuures mõnigi laul tuli publiku nõudel kordamisele. Aastakontserdi solistiks oli noor Tiiu Haamer, kes esitas klaveril kaks pala — J.S. Bachilt ja S. Prokofjevilt. Tiiu Haamer taotleb praegu USA-s Rochesteris doktori-kraadi.

Göteborgi Eesti Maja Klubi pidas 9 märtsil oma aastapeakoosolekku, millele järgnes endise ja uue juhatuse nõupidamine. Vasakult esimees Olaf Meyer, Villem Randmaa, Amanda Uudelepp, Erika Kaing, Linda Madissoo, Raimund Palm, sekretär Jaan Järv, laekur Viitri Oluper, Hans Suur, Andrei Murro ja Joh. Pahk. (Foto Kopler)

Kudirka kongressi tunnistaja

WASHINTONG (VES) — Leedu vabaduseotsija Simas Kudirka, kes pääses välja N. Vene orjalaagrist, oli kutsutud Washingtonis Esindajatekoja kaubalaevastiku ja kalanduse komitee ette kui tunnistaja uute kalapüügi tsoonide kindlaksmääramise küsimuses.

Simas Kudirka, kes enne põgenemiskatset ja nõukogude vanglasse sattumist teenis N. Vene kalalaevastiku baasilaeval USA rannavete lähedal, tunnistas kongressikomitee ees:

N. Vene kalalaevad kasutavad seadusevastaselt peeneid võrkusid väiksemööduliste kalade röövpüügi jaoks.

N. Vene baaslaevad heidavad päevas kuni 300 tonni kalajäätmeid merre.

N. Vene kalalaevad rikuvad harjumuspäraselt USA rannavetes 12 miili keelupiiri, korraldades röövpüüki USA rannavetes. USA oma kalameeste huvide kaitseks on ainuke tee määrata USA territoriaalvete piiriks 200 miili, ütles Simas Kudirka.

Ebainimlik piir kahe Saksamaa poole vahel

WASHINGTON (EPL kirjasaatjalt) — Üheks kõige omapärasemaks riigipiiriks tänapäeva maailmas on kahtlematult kahe Saksa riigi vaheline piir Euroopa keskel. Kuigi rahvusvahelises elus on kogu aeg juttu pinge lödvendamisest ja suhete parandamisest Lääne ja Ida vahel, pole Ida-Saksamaa poolt piirile ehitatud takistusvöönd sugugi mitte lagunemisel. Just vastupidi, seda järjest tehakse tugevamaks, nii et kahe Saksa riigi vahel eksisteerib endiselt läbikäimist takistav surmatsoon.

1975. aasta jooksul tõmmati idasakslaste poolt sellele piirile lääne pögenemise takistamiseks *senisele lisaks veel 256 kilomeetri* ulatuses okastraati, 200 kilomeetri pikkusele alale kaevati sügavaid kraave, 135 kilomeetrit okastraataeda elektrifitseeriti ja varustati alarmisüsteemidega. Surmatsoonile lisati 319 kilomeetri ulatuses miinivälju, ehitati 378 vahi- ja vaatetorni või maa-alust valvepunkrit ja nende koordineerimiseks 19 piirivalvekeskust. Üle 40 kilomeetri ulatuses rajati suurejõulisi valgustusseadmeid öiseks vaatluskontrolliks ning 4 kilomeetrit okastraataeda ehitati ümber kivimüüriks. Piirivalveüksuste kiireks kohaletoomiseks ehitati juurde 306 kilomeetrit autosõiduteed piiritsooni vahetusse tagalasse.

Põgenikke Ida-Saksamaalt tuleb aga siiski üle selle hoolega valvatud ning tugevasti kindlustatud piiri. Seda näeb juba sellest, et Ida-Saksa valitsus süüdistas läänesakslasi, et need olevat rikkunud kahe riigi vahel eksisteerivat läbisõidu ehk transiidilepingut, mis tagab läänesakslastele vaba tee läbi Ida-Saksa territooriumi Berliini. Lepingu rikkumine idasakslaste süüdistuses seisenes selles, et Lääne-Saksa valitsus olla andnud toetust neile oma kodanikele, kes abistasid idasakslastest põgenikke piiri ületamisel ja teel läände. Lääne-Saksa valitsus lükkas süüdistuse resoluutselt tagasi järgmise põhjendusega: esiteks, me oleme transiidikokkuleppest kindlalt kinni pidanud ja seda mitte rikkunud ja teiseks, praegune olukord Saksamaade vahelisel demarkatsiooni piiril on tekkinud sellest, et Saksa Demokraatlik Vabariik (s.t. kommunistlik Ida-Saksamaa) ei anna oma kodanikele liikumisvabadust.

Vaatamata kõigile sellele on Saksa Föderatiivse Vabariigi (s.t. Lääne-Saksamaa) valitsus optimistlik mõlema saksa riigi vahelise suhtlemise osas. Vähemalt selline on Lääne-Saksa valitsuse ametlik poliitiline liin — üritada kokkuleppelist poliitikat oma tõrksa naabriga ning katsuda kontakte igal alal suurendada. Üks *suurema projektina on näiteks* kavas Autobahni, suure maantee ehitamine Hamburgi ja Berliini vahele, milline läbiks osaliselt Ida-Saksa territooriumi. Katsutakse laiendada kaubandust Lääne- ja Ida-Saksa vahel. Üheks omapäraseks jooneks mõlema Saksa riigi vahelistes suhetes on olnud äärmiselt vähesed suhted spordi alal.

Kuigi mõlemad Saksa riigid on spordis väga tugevad, siis viimastel aastatel ei ole omavahelisi võistlusi peetud peagu üldse, räägikimata suurematest maavõistlustest Lääne- ja Ida-Saksa vahel. Mõlemate riikide sportlased on omavahel kohtunud vaid Euroopa meistrivõistlustel või olümpiamängudel. Nüüd tehakse Länne-Saksa poolt aga ettepanekuid Ida-Saksale kahepoolsete spordivõistluste läbiviimiseks.

Lääne-Saksa suhtlemist taotlev poliitika idariikidega on andnud siiski teatavaid tulemusi selles osas, mis puudutab sakslaste repatrieerimist Ida-Euroopa kommunistlikest riikidest. Seda viiakse läbi üldiselt nn. perekondade ühendamise programmi raames, kuid Lääne-Saksamaale pääseb ka saksa rahvusest isikuid, kel ei ole seal otseseid perekondlikke sidemeid. 1972. aastal tuli Ida-Euroopa kommunistlikest riikidest Lääne-Saksamaale 23 000 saksa rahvusest isikut, 1973. aastal 22.000 ja 1974. aastal 21.000. Repatrieerumine seega on viimastel aastatel olnud enam-vähem pidev ja arvult konstantne.

Sellejuures on Nõukogude Liidust tulnud Lääne-Saksamaale 1973. aastal 4500 sakslast ja 1974. aastal 6000 sakslast. Nõukogude Liidus asuvate sakslaste võimalusi siirdumiseks Lääne-Saksamaale kiirendas ja suurendas endise kantsleri Willy Brandti poolt saavutatud kokkulepe siis kui ta 1973. aastal külastas Moskvat.

Teatavasti taotlevad paljud saksa päritoluga isikud Eestis ja teistes Balti riikides samuti väljapääsu Lääne-Saksamaale ja sellega seoses on Tallinnas toimunud rahutusi ja inimeste vangistamisi. Kui palju sakslasi Baltikumist on viimastel aastatel läände pääsenud, selle kohta puuduvad praegu täpsemad andmed.

Rumeeniast repatrieerus 1974. aastal 8000 saksa rahvusest isikut, peamiselt vanadest saksa kolooniatest Siebebürgenis (Transilvaanias) ja Banaadis. Poolast ja Tshehhoslovakiast repatrieerus 1974. aastal kummagist umbes 3000 sakslast, kusjuures neist riikidest väljapääsemine on suuremate raskustega seotud kui Rumeeniast, või Ungarist ja Jugoslaaviast.

Viimase kahe riigi poolt ei tehta enam mingeid suuremaid ega põhilisi takistusi sakaslste siirdumisele Lääne-Saksamaale.

Etnilistele asutus Valgesse Majja

NEW YORK (VES) — Esindajatekoja liige Frank Annunzio, dem. Chicagost, esitas president Gerald R. Fordile kirjaliku ettepaneku, asutada Valges Majas presidendi ametkonnas uus asutis, Office for Ethnic Affairs, etniliste küsimuste asutus, mille juhiks oleks presidendi eriassistent etniliste küsimuste alal.

Rahvasaadik Annunzio märkis, et Kongressile on juba esitatud seaduseelnõu erilise riikliku asutise loomiseks hispaania keelt kõnelevate ameerikläste küsimuste jaoks. See on esile kutsunud järelepärimised ka teiste etniilste gruppide poolt, kaasa arvatud ikestatud rahvaste USA-s asuvad liikmed, kas ja kuidas on võimalik nende huvisid esindada.

Selleks, et vältida vahetegemist etniliste gruppide vahel ja mõne grupi eelistamist teisele riikliku asutise kaudu, on otstarbekohane luua presidendi ametkonnas eriasutis, mis hõlmaks kõiki etniilisi gruppe.

Presidendi juures eriassistendi ametikoha loomine etniliste küsimuste jaoks annaks rahvusgruppidele võimaluse alati minna oma murekküsimustega kompetentse ametisiku juurde, kes allub otse presidendile, informeerib administratsiooni etniliste gruppide küsimustest ja esitab vajalikke ettepanekuid.

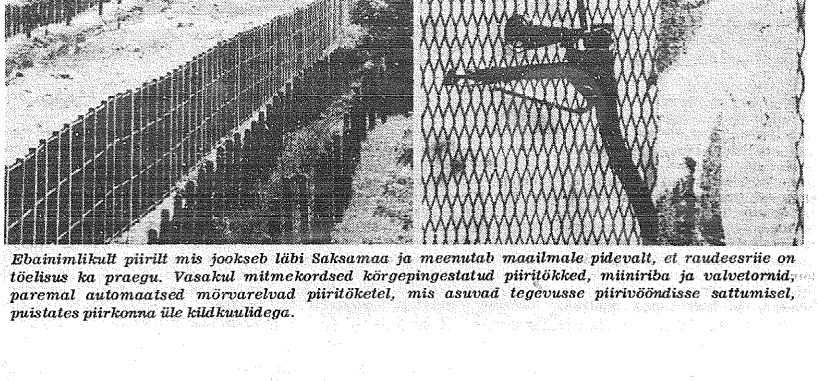
Rahvasaadik Frank Annunzio oma kirjas presidendile rõhutab etniliste gruppide suurt osatähtsust USA elanikkonnas.

Arvu tõusu põhjuseks võib olla mitte ainult sisseränd, vaid ka eemalejäänute tagasipööramine oma rahvuse juurde. Riikliku rahvastikubüroo andmetel loetakse USA-s kuni 35 miljonit isikut võõrsilsündinuteks, kellele juurde arvatakse miljonid isikud, kes küll sündinud USA-s, kuid säilitanud oma etnilise kuuluvuse. Leedulastel on USA-s rida juhtivaid tegelasi, kes elus kordagi ei ole näinud päritolumaad Leedut, ja ka eesti rahvusgrupil on juba üksikuid ühiskondlikus elus juhtivalt tegutsevaid isikuid, kes on USA-s sündinud. Aastakümneid tagasi veel ametlikult kehtinud "sulatusahju" poliitika on USA-s nüüd kõrvale heidetud.

Rahapada Pärnumaal

"Rahva Hääle" teatel on Pärnumaal Varbla külanõukogus maa seest leitud suur "rahapada" — ligemale 2 000 väikest õhukest madala hõbedasisaldavusega kilingut mis pärinevad 16. sajandist vene-liivi sõjapäevilt.

Peale kilingute oli "rahapajas" ka 50 münti — vene hõbekopikaid. Rahaleid tuli päevavalgele ekskavaatori töötades ning sõna "rahapada" on täiel määral kehtiv leiu kohta, kuna kilingud ja kopikad olid pajataolises pronksnõus, peaaegu rauast sangaga.

Ebainimlikult piirilt mis jookseb läbi Saksamaa ja meenutab maailmale pidevalt, et raudeesriie on tõelisus ka praegu. Vasakul mitmekordsed kõrgepingestatud piiritõkked, miiniriba ja valvetornid, paremal automaatsed mõrvarelvad piiritõketel, mis asuvad tegevusse piirivööndisse sattumisel, puistates piirkonna üle kildkuulidega.

Eesti raamatu alg-ajad

Raamatuaasta puhul pole üleliigne heita pilk eestikeelse raamatu varasemale ajaloole, mis on üsna lünklik ja vaevaline. Trükikunst sündis Euroopas keset renessaansi avastamisrõõmu. Aga meie maale tähendasid need ajad, mil trükikunst oleks pidanud meie maal levinema, raskeid aegu täis sõdasid ja viletsust. 70 aastat veeres sõja raudne rull lühikeste vaheaegadega üle maa, see oli mitme valitseja vahel lõhki kistud.

Esimesed eestikeelsed raamatud — ka kuulus Wanradtkoelli katekismus aastast 1535 — polnud trükitud Eestis. Katekismus oli kallis, selle hind võrdus vaka rukkile. Pealegi korjati see paari aasta pärast müügilt ära — mingi teoloogilise "vea" tõttu, rahva kätte raamat kuigi palju ei jõudnud.

Kuni 1680-da aastani ilmus eestikeelseid raamatuid keskmiselt 7—8 aastas, pealegi veel kahes murdekeeles. Lõuna-Eesti taludes võis 17. sajandi lõpul leida heal juhul kolm raamatut: "Wastne Testament", "Ma kele Koddo- ning Kirgo-Ramat" ning aabits.

1631 asutati esimene (ülikooli) trükikoda Tartusse. Tallinn omab pidevalt trükikoja 1633-st aastast. Need trükikojad valmistasid küll peamiselt saksakeelset ja ladinakeelset (teaduslikku) kirjandust. Raamatu leviku eest hoolitsesid raamatuköitjad. Aastalaatadele ilmus ka välismaisi raamatukaupmehi.

Põhjasõja tõttu tekkis raamatu ilmumisse suur vahe. Peale sõda oli tähtsamaks sündmuseks eestikeelsete kalendrite ilmumahakkamine. Vanimana on säilinud Tallinnas J. Köhleri poolt Tallinnas trükitud "Eesti-Ma Rahwa Kalender" a-st 1731. 1760-ndate aastate paiku hakkab kalendrilisades ilmuma ilmalikke lugemispalasid. Kalender ise oli pisike, peopesa suurune, väga halval paberil 8—32 leheküge ja maksis ainult poolt kopikat. Seda kasutati ka aabitsa kõrval laste lugemaõpetamiseks. Selle tõttu katsus inga trükkikoda pidevalt välja anda oma kalendrit.

18. sajandil ilmus kokku umbes 220 eestikeelset raamatut, suurem osa neist sja-sajandi viimasel veerandil. Neid hakati müüma peale Tallinna ja Tartu ka väiksemates linnades, enne kõike raamatuköitjate poolt, kes olid sel ajal ühtlasi ka raamatukaupmehed.

Raamatute levitamist tõkestasid karmid tsensori määrused. vene tsaarivõim hakkas 18. sajandi lõpul ja sajandivahetusel kartma Prantsuse revolutsiooni ideede levinemist. Keelatud olid ka innerevolutsiooniaegsed prantsuse raamatud. Nii sai Rannu pastor "keelatud teose" (milleks oli La Fontaine "Valmid") levitamise eest (raamatuklubi kaudu) 20 piitsahoopi ja saadeti Siberisse. Õõrast seda juhtumit pitseeriti kõik Balti kubermangude raamatukauplused kinni ja revideeriti põhjalikult läbi. Eestikeelsed raamatud pääsesid pitseerimisest, kuna need olid terves ulatuses kooli- ja vaimulikud raamatud.

19. sajandi alguses ilmus korraga mitu kalendrisarja: Köhleri trükikoja "Eesti-Ma Rahwa Kalender" Tallinnas, Grenziuse samanimeline kalender Tartus, pisut hiljem Eesti Õpetatud Seltsi toimetatud Schünmanni "Tarto ja Wõrro Marahwa Kalender" ja lõpuks kõige enam levinud H. Laakmanni "Ma-Rahwa Kassulinne Kalender", mille lisasid toimetas Fr. R. Kreutzwald aastail 1846—60 ja 1865—74. Sellest kujunes tõeline rahvakalender, mis sisaldas teadmisi põllumajandusest, tervishoiust, loodusteadusest ning lisaks jutustusi. Eriti populaarseks sai 1848—51 kalendrilisades ilmunud jutustus "Reinuvader rebane".

Kõige populaarsem rahva lugemisvara olid tuntud "rüütliromaanid" ja sentimentaalsed seiklusjutud. Jenoveva elulugusid ilmus kokku 11 väljaannet ja 18 trükki. Kõige menukam oli neist Kreutzwaldi väljaanne, mis ilmus 9 trükis ja kokku 16 000 eksemplaris. "Robinson Crusoe" ilmus 12 trükis.

Uus raamatukaupluste laenuraamatukogude pitseerimine tuli 1849 pärast Euroopas toimunud revolutsioone. Riias, Tallinnas ja Tartus leiti kokku üle 500 "keelatud" raamatu, mis konfiskeeriti, raamatukaupmehed pidid trahvi maksma.

Sajandi 30.—40. aastail arenes maal laialatuslik raamatukaubitsejate võrk, mille moodustasid eestlastest kooolmeistrid ja kõstrid, kes olid ka muidu hariduse lavitajaiks maal. Nad muretsesid kalendrite muretsemise ja köitmise nõole endale lisateenistust. Raamatuid müüdi ka laatadel ja suurte pühade ajal kirikute juures. Sajandi keskel müüdi kalendreid igas kõrtsis.

Sobivate kooliraamatute puudus oli suur. Seda kattis osalt C.R. Jakobson oma "Kooli lugemise raamatuga" (I—III, 1867—76). Selle esimese köite esimene trükk ilmus 5 000 eksemplaris, kuni 1906 aastani ilmus see kokku 15 trükis.

Kreutzwaldi "Kalevipoja" levitamisega oli lugu raskem, autor kirjastas rahvaväljaande a. 1862 ise 1000 eksemplaris ja müüs selle ainult aegamööda ära, eellest kasu saamata. Kreutzwald soovitas ajaleheartiklites igas kogukonnas ellu kutsuda raamatukogud, et enede abil tõsta raamatute tiraazhi ja lugejate arvu, aga esialgu ei võitnud möte pinda.

60-ndatel aastatel hakati juba autoritele honorari maksma (varem olid nad saanud prilleksemplare. Honorar oli sel ajal trükipoognalt 3—10 hõberubla. C.R. Jakobson teenis oma lugemikuga koguni 4500 rubla, mis oli selle aja kohta suur raha.

1875—79 anti välja juba keskmiselt 125 eestikeelset teost aastas, keskmiseks tiraazhiks võib arvestada 2000, selles osas olid eesrinnas kalendrid (10 000—25 000 eksemplari). Avaldatud raamatute aastas arv tõusis sajandivahetuseks 400-le ja keskmine tiraazh 3000—4000-le. Autoritest olid enamik juba eestlased, leidus eesti trükikodasid ja raamatuid levitasid eesti raamatukaupmehed. (EPL/AI).

ÕIENDUS

Harri Kliski kõne kokkuvõttest (Vabade eesti laulukooride ülesandeist läänemaailmas) 5. aprilli EPL-is oli tehnilise vea tõttu välja jäänud sisuliselt olulise lõigu algus.

Lõigu "Venelased ja propagandalaulud 1975" algus on:

"Eeloleval suvel Eestis peetava üldlaulupeo kavas on jälle tähtis osa soveti "liedertafelil" — esinevad nimed nagu Pahmutova, Kabalevski, Blanter, Kalinnikov, Tulikov, Koval ja rida nn. "vennasvabariikide" rahvalauluseadeid algelises väljatöötuses.

Puuduvad aga sellised eesti helilooja kui Juhan Aavik, K.A. Hermann, Joh. Hiob, Artur Kapp, Cyrillus Kreek, Aleksander Kunileid, Aleksander Läte, Juhan Simm, Peeter Süda, Aleksander Thomson, Eduard Tubin, Adolf Vedro ja Enn Võrk."

Pariisis suurte lubaduste ja ilusate sõnadega leping pidi Vietnami rahvale kindlustama tema vabaduse, rüngile kindlad piirid ja puutumatuse. Leping ise aga on järjekordselt jooksnud tühja.
— Midagi on siin viltu läinud, läbi tilgub . . .

Seeba kuninganna Scala-teatrisse raamatuaasta puhul

August Gailiti surmast möödub kümme aastat.

"Üks rätsep tuli Rasinast, ti-ral-la-la!". Eelmainitud värsi valis kirjanik Aulust Gailit motoks oma üldtuntud raamatule "Toomas Nipernaadi". Kui Toomas Nipernaadi oma rännakuil läbi suve oli sõgiseks jõudnud Sirvaste randa kaluri Siimon Vaa juurde, ülendab ta viimase tütre Mareti oma fantaasia maailmas Seeba kuninganaks ja iseennast kuningas Saalomoniks.

See A. Gailiti huumoririkas ja põnev novell tuleb Lensi Rõmmeri dramatiseeringus etendusele laup., 26. aprillil kell 15.00 Scala teatris Eesti Majas. Teatrietendusega tahab Eesti Kultuuri Koondis eesti raamatuaastal meenutada August Gailitit, kelle surmast möödub käesoleval aastal kümme aastat. Kirjaniku elust ja loomingust lühiettekanne Arvo Mägilt.

Kaastegevad on Epp Lohk, Elo Rähn, Edmar Kuus, Ago Pärtel, Artur Sikk, Välno Konga jt. Näitejuht — Lensi Rõmmer.

Pääsmed on eelmüügil Eesti Kultuuri Koondise büroos, Wallingatan 32 — I, tel. 11 31 16.

Veskijärve koosolek:

Loodetakse müüa rohkem osatähti

Laupäeval, 15. märtsil leidis Stockholmis aset Vabaõhuühing Veskijärve peakoosolek, millest võttis osa 30 inimest, esindades 86 osatähte 114-st. Koosoleku juhatajaks valiti skautmaster Evald Uustalu ning protokollijaks Hillar Kristel. Esmakordselt tuli kasutamisele skautmaster Lembit Klemmeri poolt valmistatud ja ühingule kingitud kunstipäraselt töötletud koosoleku juhataja haamer.

Asjalik ja sõbralikus vaimus peetud koosolek kinnitas tegevus- ja majandusaruanded, milledest nähtust, et harukordselt tihedat noortetegevust saab korraldada ka äärmiselt nappides majanduslikes oludes.

Eelmise peakoosoleku otsuse kohaselt tööle rakendatud erituimkonnad olid aasta jooksul palju korda saatnud nii kinnisvara korrastamisel kui noortetöö organiseerimisel.

Uueks verstapostiks on orienteerumiskursus noortele, mille esimene osa viidi suure eduga läbi möödunud sügisel.

Peakoosolek leidis üksmeelselt, et Veskijärvele on vaja muretseda lisahoonet, eesmärgiga pakkuda suuremale arvule inimestele öömbimisvõimalusi. Ehituse majandamiseks otsustati lasta müügile 50 uut osatähte à 500 krooni, lootuses et noortesõprade arv Veskijärvel tunduvalt kasvaks.

Samuti leiti, et senine juhatus oli oma ülesannetega hästi toime tulnud ja valis kõik ametmehed tagasi oma kohtadele. Nii kujunes Veskijärve juhatuse koosseis aastaks 1975:

Esimees Ray Alla, abiesimees Heino Annik, sekretär Hillar Kristel, välissekretär Johan Haabma, majandusjuht Mihkel Lilienthal, majavanem-varahoidja Heldor Joa ja juhatuse liige Artur Kõdar.

Juhatuse liikmete asemikeks valiti Edvard kvellsten, Verner Saartok ja Udo Tohver. Revisjoni komisjoni valiti Sven Hanson ja Robert Telvik ning asemikuks Tiit Nurmela.

Ühise suure perena istuti rikkalikus kohvilauas ja arutati mitmeid päevamuresid, sest eks igas perekonnas esineb vahest ka murepilvi. Suurimaks mureks on alati akuutne vajadus raha järele.

Lootused on ka seekord seatud nendele kaasmaalastele, kellede südamed ja rahakukrud pole suletud noortele. Toetamise võimalusi on mitmeid — kas osanikuks astumisega, ostes ühe või rohkem osatähti à 500 krooni või jälle lunastades eluaegse Veskijärve saunakasutamise kaardi à 100 krooni.

– Või lihtsalt tasudes oma teretulnud toetuse Veskijärve postgirole: 55 67 11-0, Bromma, talongile märkides mis otstarbeks soovitakse et annetust kasutatakse (näiteks ehitusfondi, noortetööks jne.).

Veskijärve on ka tänavu rentinud Domänverketilt kalapüügiõiguse 12 ha suuruses Kvarnsjös ja võimaldab nüüd oma liikmeil harrastada kalastussporti 15 kroonise aastakaardi lunastamisel.

Arutlustel selgus, et Veskijärvel on erilist rõhku asetatud julgeoleku suurendamisele, kuna aastane Veskijärve külastajate arv ulatub ligemale 1000 isikule.

Nii on muretsetud päästevahendid sauna juurde järve kaldale, samuti päästevestid noortele kui nad paadiga järvele sõidavad.

Seoses Maailmalaagriga Metsakodus toimub Veskijärvel vastuvõtt väliskülalistele. Enne seda on vaja paljude talguliste käterammu, et lõpule viia ümbruse ja palliplatsi korrastamine, samuti paadisilla ehitamine.

Koosoleku manifesteeritud üksmeel tagab kindlasti ka nende ettevõtete õnnestumist.

Mihkel Jamsi mälestades

MIHKEL JAMS

28. märtsil saabus teade Mihkel Jamsi surmast. See tuli ootamatult sest kolleegina tundsime teda kui hea tervisega inimesena.

Mihkel Jams sündis 19. juunil 1901 Uue-Võidu vallas Viljandimaal. Pääle gümnaasiumi lõpetamist õppis ta Tartu ülikoolis mille põllumajandusteaduskonna ta lõpetas 1933 aastal agronoomi kraadiga. Juba enne ülikooli lõpetamist töötas ta 1931—1933 a. maatulunduskonsulendi praktikandina ja konsulendi kohustetäitjana. Aastail 1934—1936 oli ta Alatskivi maatulunduskonsulent ja alates 1936 asus Pärnu, kus töötas maaagronoomina kuni 1944 a. sügiseni. Akadeemiliselt kuulus M. Jams Korporatsioon Rotaliasse.

Rootsis asus ta tegeliku põllutööle Thorstätra mõisas, kus töötas aastaid ja hiljem siirdus Upplands-Väsbysse metallitööstusse, kus töötas pensionile minekuni. Viimastel aastatel oli temal seega aega vabamalt oma armastatud hobidele pühendada.

Tundsin Mihkel Jamsi juba tudengipõlvest saati, jägades temaga mõni aeg üllõpilastuba Tartus. Oma tagasihoidliku iseloomu tõttu ei tunginud tema kunagi esiplaanile. Siira kolleegina oli temal aga kerge võita omale sõpru.

Oma ulatuslikuma töö sooritas ta Pärnu maa-agronoomina juhtides põllumajandust kogu Pärnumaal *ka läbi raskete okupatsiooni aastate.* Tema juhatusel ja aktiivsel õhutusel hariti iseseisvuse viimastel aastatel Pärnumaal tuhandeid hektareid uudismaad millele rajati kultuurniite ja karjakopleid. Seetõttu arenes ka karjamajandus jõudsasti Pärnumaa taludes.

Oma saatust Rootsis kandis ta erakordse rahulikkusega. Oleme palju kordi osavõtnud Eesti Agronoomide Seltsi poolt korraldatud koosolekutest, suvipäevadest ja ekskursioonidest koos tema energilise abikaasaga, kus arutati akuutseid põllumajanduslikke päevaküsimusi ja külastati uurimisasutisi ja eeskujulikke talusid.

Mälestus Sinust kui heast kolleegist jääb püsima meie südameisse!

A. Kivimäe

Mihkel Jams kuulus Vaba Eesti Põllumajandusliidu liikmeskonda ja Põllumeeste Kogudesse. Kadunut jäid leinama abikaasa Alma, n-na Salliste, lennustjuardessist tütar fil. kand. Maal Jams, tütar Kersti (abielus dr. Thomas Wahlbergiga) kahe tütrega, tütar Ann (abielus ing.dr. Sergio Scarselliga ja poeg Paul Jams.

Mihkel Jamsi lahkumine tuli ootamatult. Eelpoolmainitud organisatsioonid, sõbrad ja tuttavad on sügavas leinas ja avaldavad pr. Alma Jamsile ja kogu perekonnale osavõttu ja kaastunnet.

TÕNIS KINT

Uurimus eesti hapust taarist

Rootsi teadlane fil. dr. Sven-Olle Olsson vajab teaduslikuks tööks andmeid kalja või taari valmistamise kohta ja palub eestlasi, kel kogemusi nende jookide koduseks valmistamiseks, teatada sellest kirjalikult aadressil: Eesti Päevaleht, Box 667, 101 29 Sthlm.

Kohaliku elu

GÖTEBORG
Esinduse peakoosolek

Rootsi Eestlaste Esinduse Göteborgi Üldkogu aastapeakoosolek toimub pühapäeval, 20. aprillil Eesti Maja saalis, Drottninggatan 27. Koosoleku algus kell 13.00.

Päevakorras: 1. Koosoleku rakendamine. 2. Aruanded. 3. Eelarve ja tegevuskava. 4. Valimised. 5. Küsimusi ja läbirääkimisi.

GÖTEBORG
Kooli kevadpidu

Göteborgi Eesti Algkooli traditsiooniline kevadpidu koos emadepäeva pühitsemisega toimub pühapäeval, 4. mail algusega kell 16.00 Gamlestadeni Rahvamajas (Medborgarhuset).

Emadepäeva-kõne peab fil. mag. Helgi Laussen. Järgneb emade austamine ja pärast seda koolinoorte esinemised deklamatsioonide, klaveri- ja laulu-ettekannetega. Mõnede ettekannetega esinevad ka Göteborgi Mängukooli lapsed.

Pärast vaheaega Arvi Moori kolmepiidiline lastenäidend "Pääsukesed". Pidu toimusse kuulub ka tombola ja einelaud.

GÖTEBORG
Mai vastuvõtt

Eesti Maja Klubi korraldusel peetakse 30. apr. traditsiooniline kevadpidu Eesti Majas. Kavas kirev eeskava (Pilli-Juss ja teised), tants ja eine. Registreerimine tel. 23 11 24 (Pahk) ja 27 40 70 (Randmaa). Kohtade arv on piiratud, seetõttu registreerimine vajalik. Pidu klubi liikmetele ja nende külalistele algab kl. 20. Osavõtumaks 35:-. Registreerimine lõpeb üks nädal enne peo algust.

Klubi ruumid suletakse suveaegajaks ajavahemikul 1. mai kuni 7. september.

UPPSALA
Ettekandekoosolek

Neljapäeval, 17. aprillil kl. 19 toimub Uppsala Eesti Seltsi ühis-*kondlik-ajalooliste* ettekannete sarjas ettekandekoosolek Uppsala Eesti Kodus, Geijersg. 12 A, kus kõneleb fil. mag. Viveca Halldin Etioopiast. Ettekanne toimub rootsi keeles.

Mag. Halldin on viibinud mitmel korral Etioopias säälsete ühiskondlike oludega tutvumise otstarbel ning andmete hankimiseks oma doktoritöö jaoks. Oma ettekandes esitab ta oma muljeid sellest maast.

STOCKHOLM
Kokkutulek

E. Lenderi gümnaasiumi endiste õpilaste koos viibimine on laupäeval, 19. aprillil kell 13 Korp! Fr. Estica ruumides Luntmakargatan 61, I.

Osavõtust teatada tel. 37 82 56 — L. Mägi või 88 31 36 — J. Soe.

STOCKHOLM
Eesti naised tutvustavad kultuuri

Pühapäeval, 27. aprillil, kell 13.00 tutvustavad eesti naisorganisatsioonide liikmed kutsutud rootsi naistegelastele eesti muusikat, kirjandust, kunsti ja käsitööd koosviibimisel Eesti Majas, Wallingatan 34, I tr.

Muusikalises osas esinevad klaveril Hilma-Nerep-Mossin, viiulil Mairi Gillblad-Niitov ja Stockholmi Eesti Naiskoori ansamble Hilma Nerep-Mossini juhatusel.

Eesti naisluuletajate loomingut esitavad rootsikeelses tõlkes Epp Lohk-Sundström ja Siiri Kriisa. Samaaegselt toimub näitus eesti naiskunstnike Karin Lutsu, Leida Riivese, Ilona Wiklandi, Silvia Leitu, Pille Haameri, Tiiu Kadaka, Veronika Keerdoja ja Ada Otema loomingust, Evi Endi asjatundliku esitlusega.

Käsitöödest esitatakse eesti käsitöö iseloomulikemaid esemeid. Naiskoori liikmed esinevad rahvusrõivais, tutvustades seega meie kauneid rahvariideid meie rootsi sõpradele.

Koosviibimise lõpuks kohvilaud. Osavõtust palutakse teatada kuni 21.4. 1975 Eesti Kultuuri Koondisele tel. 11 31 16. Osavõtumaks kr. 15:-.

STOCKHOLM
Michael Lepper tänab

Minu südamlik tänu kõigile, kes mind 75. sünnipäeval isiklikult, telegrammidega, kirjateel ja lilledega meeles pidasid ja asutasid. Eriti tänan neid organisatsioone ja asutusi, kes mind rõõmustasid ühiskingitusega: Eesti Rahvusnõukogu, Eesti Komitee, Eesti Rahvusfond, Eesti Kultuuri Koondis, Balti Komitee, Balti Arhiiv, Balti Instituut, EELK Konsistoorium, EELK peapiiskoplik kogudus, E. apr. õig. Püha Nikolai peakogudus, Eesti laenu-Hoiu-Ühisus, St. Eesti Teater, ajaleht Teataja ja üksikisikud, kes samast kingist osa võtsid. Tänan ka tervitanud Stockholmi Eesti Naiskoori ja oma kolleege Eesti Päevalehes koos ajalehe juhatusega, kes mind soojade tervituste ja kingitusega vastu võtsid.

MICHAEL LEPPER

STOCKHOLM
Ühisabi Naisringi liikmeile

Ühisabi Naisringi järgmine ettekandeõhtu on teisipäeval, 15. aprillil kell 17.30 Ühisabi ruumides.

Naisringi kevadpidu õhtusöögiga toimub laupäeval, 26. aprillil kell 17.30 Eesti Majas.

SÖDERTÄLJE
Avasalu kunstinäitus

Galleri Kretsenis, Gamla flickskolani ruumides Orionkullenil toimub 12.—27. aprillini Helmer Avasalu joonistuste ja akvarellide näitus, mis on avatud äripäeviti kl. 16—18, laupäeviti kl. 11—17 ja pühapäeviti kl. 13—17. Avamine toimub laup. 12. aprillil kell 13—17.

Helmer Avasalu on varem esinenud iseseisvalt kodulinnas 1959, 1964 ja 1969 ning Eskilstunas a. 1971. Ta on esinenud ka Sörmlandi salongis ja Stockholmis Liljevalchsi kevadsalongis.

†

Unustamata skaudisõpra
Narvast

Arvo Vallisoo'd

mälestavad leinas

Narvapoisid:
AO, HEINO, ILMAR, OLAV ja REIN

†

Armast sõpra

Prof.

Aleksander Aspel'it

Sünd. 1908
Surn. 1975

leinab

E.Ü.S. VELJESTO

†

Armast sõpra

Mihkel Jams'i

mälestavad leinas

perekonnad:

KRISTJAN JOOST

MARTIN JÜRIS

LEO KARUPÄÄ

KARL LAANTEE

ALEKSANDER PALS

BERNHARD TIITUS

ERNST VILVAL

†

Armast

Mihkel Jams'i

mälestavad

ANNUS ESTRA perekonnaga

KRISTJAN MEIKOP abikaasaga

AHTI PAE

†

Armast

Erika Hubel'it

mälestavad kurbuses

NAKS ja ANDI ARENDI

KOIDU ja VELLO VENTSER

†

Armast kaasmaalast ja sõpra

Julius Marjasoo'd

mälestavad

KARL ALBO

ALEKSANDER MUHIN perekonnaga

†

Armas ema ja vanaema

Erika Hubel

N-na Oltorp

Sünd. 22/5 1897 Tallinnas
Surn. 2/4 1975 Stockholmis

Sügavas leinas

IVI ja PEETER

INNA ja VAMBOLA

LEENA ja MARTIN

Matusetalitus toimub reedel, 18. aprillil kell 14.00 Jakobi kirikus.

†

Armast ristiema, tädi ja sugulast

Erika Hubel'it

mälestavad vaikses leinas

EVA

RITA

REIN ja KIRSTI

MICHAEL

LEELJA ja REIN

†

Armast vilistlast

Erika Hubel'it

mälestab leinas

EESTI NAISÜLIÕPILASTE SELTS

†

Mälestame leinas armast sõpra

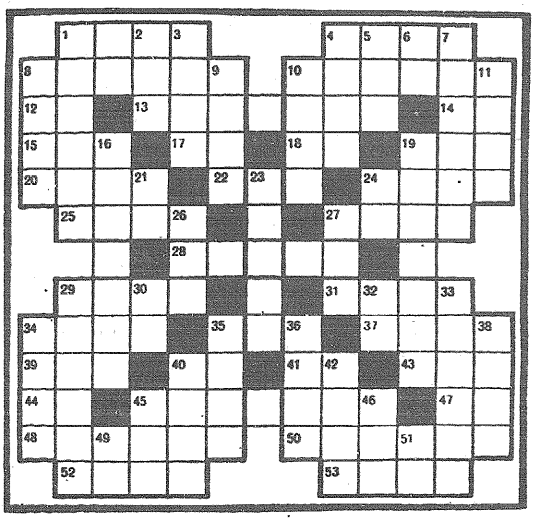
Julius Marjasoo'd

ADOLF NÖMM abik.

KALJU MÄND abik.

EDGAR KIMBERG

Ristsõna 11

†

Meie armas abikaasa, isa ja vanaisa

Arvo Vallisoo

Sünd. 10/7 1913 Narvas
Surn. 6/4 1975 Västerås

Sügavas leinas

HILKKA

MIETT ja HANS

CAROLINA

OMAKSED

– – –

Matusetalitus toimub esmaspäeval, 14. aprillil kell 13.00 S:t Iljans kabelis Hovstalundi kalmistul.

Südamlik tänu kõigile, kes meie armsa õe

Hinge Lahe

matusetalitusest osa võtsid, seda lillede ja pärgadega kaunistasid ning meile meie leinas kaastunnet avaldasid.

ÕED ja VEND

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

A.C. Andersson

Begravnings- och Eldbegängelsebyrå

Östra Larmgatan 14, Göteborg

Pöiki vastu NK P-maja

Tel. 031/11 53 06 — 11 90 46
Korter 23 41 52 — 18 69 41

Eriala:
Eestikombelised matusetalitused

Paremale: 1 jäi see, kes ei saanud midagi 4 riik Euroopas 8 riik Euroopas 10 riik Euroopas 12 uus garneel 13 maailmajagu 14 liitium 15 kõrge vaimulik Lähis-Idas 17 pikkusmõõt (lüh) 18 osmium 19 võtab (rootsi k.) 20 seesama 22 ütlevad lapsed viga tehes 24 haiglaabiline rahva suus 25 Jaapani end. minister, kellele anti Nobeli rahuauhind 27 väärismetall 28 riik Euroopas 29 nahahaigus 31 esineb males 34 vaba 35 roheline väll 37 palus 39 väljamüügi juures tarvitusel olev lühinimi 40 Olümpia Mängud (rootsi keelne lüh.) 41 argoon 43 primitiivne löögiriist 44 diftong 45 Eesti inIglaste suus 47 jaatus Itaalias 48 on näiteks kraadiklaasil 50 peeneteraline 52 ühenduses põllumajandusega 53 ühendab kahte kallast.

Alla: 1 riik Euroopas (maa puudub lõpust) 2 tuntud West 3 möistuses 4 lõök, hoop 5 kolm isesugust täishäälikut 6 teadeteagentuur Rootsis 7 riik Euroopas 8 vastsed 9 naise nimi 10 eesti luuletaja ja kirjanik 11 keel ja rahvas Euroopas 16 riik Euroopas 19 pealinn Euroopas 21 Oskar Teder 23 riik Euroopas 24 sinu 26 partikleid 27 küsimus 29 riik Euroopas 30 kaksiktäishäälik 32 vanuse 33 talvespordiriistad 34 hind (rootsi k.) 35 naise nimi 36 kerjus 38 sel ajal 40 pealinn Euroopas 42 toitaine 45 kõrv (ingl.k.) 46 soojusallikas 49 hõbeda keem. märk 51 noorteleht.

Lahendus 10:

Paremale: 1 kanapojad 8 ujus 9 Janu 10 nai! 11 kalde 12 sa 13 ait 14 puur 16 kannus 19 inetud 21 eite 23 Noa 25 pa 26 Arnim 29 Las. . . 28 Lutsukala 29 asi 30 nimed 31 sa 32 eee 33 padi 35 talent 38 napaka 40 Türi 42 hää 44 na 45 Anhui 47 uur 48 demi 49 alge 50 esitlemas.

Alla: 1 kunde 2 Ajas 3 nui 4 Oja 5 jala 6 andis 7 duetti 11 kauneid Munadepühi 1 **Sunne 14 pai 15 ruttu 17 Sue 18 munalakk 20 torust 22 Pasadena 24 anti 25 paleed 27 lame 31 salat 33 Pan 34 Inari 36 tki 37 ja 39 pühade jänes 41 vares, 43 ähmi 44 nuga 46 ult 47 Ulm 49 ae.**

– – –

Palve. . .

Algus lk. 1

jäid ettevaatlikeks pealtvaatajaiks. On ju pastor Wurmbrand oma paljastustega ja võitlusega saanud n.n. "kommunismiõigija" poliitilise pilkenime, mis siin maal ja ka mujal on vastavat isikut diskrimineeriv laias avalikkuses, kuna seal valitsevad prokommunistlikud meeleolud.

Selle juures ei ole oluline, et esitatud vapustavad andmed vastavad tõele. Vastavalt sellele ettevaatlikkusele ei refereerinud ajakirjandus, raadio ega TV ei jumalateenistust tuhande osavõtjaga ega ka järgnenud demonstratsiooni sama arvu osavõtjatega, kus nõuti paljude usklike vabastamist vangistusest nimeliselt. Aftonbladet avaldas küll enne juttuajamise Wurmbrandiga, hoiatavalt juba sissejuhatuses märkides, et tegemist on kommunismiõigijaga ja tagurlasega, kuigi ta seletused olid edasi antud – teatud irooniaga.

Küsitletud oli ka EELK peapiiskoppi Konrad Veemi ja EAÖK Stockholmi preestrit Nikolai Suursööti. Leht märkis, et Wurmbrandi toetavad "paljud välismaalaste kirikud".

KIRIKLIKKE teateid

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Jakobis peajumalat. 13/4 kl. 14, kand. Vaga, orelil H. Kiisk, laulur.

BORÅS: Carolis jumalat. 13/4 kl. 15, öp. Kodres, laulur.

GÖTEBORG: Kristiines jumalat. 13/4 kl. 14, öp. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed. Samas kl. 13 kog. täiskogu koosolek õpetaja valimiseks. Osavõtu õigus kõigil täisealistel kog. liikmeil, kes liikmemaksu a. 1974 on tasunud või sellest vabastatud.

GÖTEBORG: St. Paulis jüripäeva jumalat. 20-4 kl. 14, öp. Wilund, orelil L. Lindblom, laululehed.

HALMSTAD: Olaus Petris jumalat. 12/4 kl. 14, öp. Kool, orelil B. Ström, laululehed. Pärast samas kog. täiskogu koosolek õpetaja valimiseks. osavõtu õigus liikmeil, kes liikmemaksu a. 1974 tasunud või kes sellest vabastatud.

LUND: Petersgårdenis jumalat. 20/4 kl. 15, öp. Laantee, orelil Eha Põhl, laululehed.

MALMÖ: Saksa kirikus jumalat. 20/4 kl. 17, öp. Laantee, orelil Eha Põhl, laululehed.

NORRKÖPING: Matteuses jumalat. 13/4 kl. 14, kand. Saag, orelil H. Piirimets, laulur.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai Peakirik, 13/4 kl. 11 rootsik. liturgia, preester Suursööt.

GÖTEBORG: Guldhedeni ortodokskirik, halvatu pühap. 20/4 kl. 11 jumalat., ülempr. Samoni lahkumisteen.

HALMSTAD: St. Olai kabel, salvikandjate naiste pühap. 13/4 kl. 11 jumalat., ülempr. Samon USA-st.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brávallag. 11, pühapäevakool 13/4 kl. 10, jumalat. kl. 11, Kõrm ja Laur, koor ja kvartett, Kristuse surma mälest. Pärast jumalat. kog. tund. 15/4 kl. 19 kooriharjutus.

STOCKHOLM: Norrmalmi Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37 jumalat. 13/4 kl. 14, Vaim ja Loogna.

ALINGSÅS: KFUM, Östra Kyrkog. 8 B jumalat. 13/4 kl. 11, Verendel, Niiholm, Vilisaar.

BORÅS: Blåbandeti saalis, Stjärnsköldsg. 5 piibli ja palvet. 12/4 kl. 18, jumalat. 13/4 kl. 10, kohal. vennad.

ESKILSTUNA: Elimis, Halenlig. 2 jumalat. 12/4 kl. 16, Loogna ja Vaim.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik Dahlbergsg. 10 jumalat. 13/4 kl. 11.

GÖTEBORG: Smyrna, Parkg. 1 jumalat. 12/4 kl. 14 kog. tund 13/4 kl. 15 kohal. vennad, koor soololaule, pühapäevakool.

GÖTEBORG: KFUM Parkg. 11 jumalat. 13/4 kl. 11, Pendiste, palve- ja piiblit. 12/4 kl. 15 ja 16/4 kl. 13.

HELSINGBORG: Korskyrkan, Trädgårdsg. 19 jumalat. 13/4 kl. 14, Elsa Roos.

NORRKÖPING: Betania, Bråddg. 54 palvet. 12/4 kl. 17. Tabernaakel, Kungsg. 26 jumalat. 13/4 kl. 13, Vilkholm jt.

Vahistamised

Algus lk. 1

likke masse ja Euroopa tõeline julgeolek on ainult tühine pettekujutlus.

Kirja esimeses osas on tsiteeritud Solzhenitsöni "Gulagarhipelaagi" iseloomustust Eesti kohta: ". . .kahe vasara vahele – teutooni ja slaavi – on väike Eesti alas heidetud muistsest ajast peale. Langesid löögid talle järjestikku kord idast kord läänest. . . lõppu polnud näha. . . pole näha veelgi."

Märgukirjas üteldakse, et lääs näeb vaid Inturisti "Potjomkini külasid" ja tegelikust olukorrast on seal vähe aimu, kaasa arvatud Eestis, milline oli 1918–1940 iseseisev parlamentaarne demokraatia ja Rahvasteliidu liige, keda ka N. Liit ise tunnustas ja Tartu rahulepingus loobus "igaveseks ajaks" Venemaa nõudmistest Eesti territooriumi kohta. Rahuleping aga rikuti augustis 1939 Saksa-Vene salakokkuleppega. Annektsioon viidi läbi lääne vaikselt nõusolekul a. 1940. Kirjas üteldakse:

"Kuigi siis kogu Eesti peale oli ainult 130(!) kommunisti, kirjeldab ametlik propaganda 1940 a. sündmusi kui 'kogu eesti rahva vaba tahteavaldust'. Järgnesid kõige traagilisemad aastad eesti rahva ajaloos. Eestlaste arv oma kodumaal vähenes kümne aasta jooksul enam kui ühe neljandiku võrra (995.000-delt 710.000-ndele), seda hirmutegude, sõja ja küüditamiste tagajärjel 1941. ja 1949. aastal. Nad hukati või jäid kadunuks vanglates ja laagrites, osa põgenes. Ja see oli rahva aktiivne osa, poliitiline juhtkond nagu president Päts, ülemjuhataja kindral Laidoner, opositsioonijuht riigikogus Tõnisson j.t.

Kirjeldatakse ka venestust massikommunikatsioonivahendeis, kus ajalehtede osas venekeelsete arv kiiresti on kasvanud, samuti raadios vene programmitegevus, kus puhteesti saatekava on vaid üks kolmandik programmist.

"Kui Eestis korraldataks UNO järelvalve all rahvahääletus enesemääramise küsimuses, nõuaks valdav enamus eestlasi iseseisvuse taastamist. Kuigi Nõukogude konstitutsioon seda teoreetiliselt lubab, tembeldatakse selle mõtte kuuldavalt mainimineginõukogude vastaseks," üteldakse kirjas, kus antakse informatsiooni ka matemaatiku O. Meremaa saatusest, kes vahistati 1. mail mööödunud aastal plakati "Kehtestage inimõigused" tänavale toomise pärast. Teda hoitud mõni aeg kinni, misjärele vallandati Tallinna Ehitusinstituudi teenistusest. Nüüd on ta sunnitud tegema tööd, mille! ei ole ühist tema kvalifikatsiooni ega erialaga.

– – –

Kohalik elu

ESKILSTUNA

Koguduse kohviõhtu

Eskilstuna Forsi kirikus toimub jumalateenistus 20. aprillil kell 14. Pärast toimub koguduse majas kohviõhtu. Ettekanne helilooja Heinmetsalt, kes näitab valguspilte Jeruusalemmast ja annab vastavaid seletusi.

GÖTEBORG

Jüripäev

Göteborgi eesti skautlikud noored tähistavad skautliku nooruse kevadpüha, Jüripäeva ühise jumalateenistusega Kristiine kirikus pühapäeval, 27. aprillil kl. 14. Esineb laulugrupp "Lemmikud". Tehakse teatavaks skautlike noorte edutamised ja antakse üle vastavad diplomid ja märgid. Göteborgi lipkondade noored loodavad kaasmaalaste rohket osavõttu Jüripäeva tähistamisel.

GÖTEBORG

Käsitöö-õhtu

Eesti Algkooli Emade Ring korraldab järjekordse käsitöö õhtu koos makramee kursusega teisipäeval, 22. aprillil Põhjalatütred-Kalevipoeg lipkonna ruumides Karl Gustavsgatanil kl. 19. Kõik emad ja sõbrad, kel valminud käsitöid, palutakse need siis ära tuua, et alustada eeltöödega tombola läbiviimiseks kooli kevadpeol 4. mail.

LUND-MALMÖ

Pensionäride kokkutulek

Eesti Pensionäride ühingu kokkutulek toimub esmaspäeval, 5. mail (mitte 6. mail) kell 14 Lundis, Petersgården, Trollebergsvägen 43.

Koosviibimisel rootsi pensionäride trupi muusikalisi ettekandeid ja kohv, 5:- isikult.

Kõik liikmed ja külalised teretulnud.

STOCKHOLM

Aasta-üldkoosolek

Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis aasta-üldkoosolek peetakse teisipäeval, 29. aprillil kl. 17.30 Eesti Komitee ruumides Eesti Majas, Wallingatan 34.

Päevakorras ettekanne mag. jur. Vera Poska-Grünthalilt teemal "Uudiseid Rootsi perekonnaõiguse alalt", aruanded, töökava ja eelarve, valimised, koosolekul algatatud küsimused.

Ettekandele on ka mittelilkmed tere tulnud.

Ei saa. . .

Algus lk. 1

diseks uudisteajaleheks suurele eesti vähemusrahvusele siin maal. See on selgelt teisejärguline ajaleht väljaandmise kohas vastavalt pressitoetuse määrusele. Selle reeglite järele peaks ta kuuluma toetuse alla. Kuid oletatakse, et eestlased reeglina ei hääleta sotsiaaldemokraatlikult. Presstödsnämndeni enamus keeldub toetuse andmisest, kuigi raskused majanduse otsade kokkusaamiseks on suured ja kuigi korduvalt on palutud riiklikku abi.

Tugevad protestid Presstödsnämndeni kodanlikelt liikmetelt ei ole suutnud seda vähemusgrupi poliitilist diskrimineerimist takistada. Cecilia Nettelbrandt oli nendest, kes kõige energilisemalt Presstödsnämndenis protesteeris enne kui ta protestiks selle koosseisust üldse lahkus.

Tema järeletuleja on jätkanud protesteerimist. Ent see ei kostu väljaspoole. See kõlab vaid koosolekuruumide seinte vastu, kus maksumaksjate raha jagatakse nagu eespool kirjeldatud.

Ajalehed siin maal vajavad üleelamiseks kahtlemata riigitoetust. Ei ole aga mõistlik, et see toimub sellistes vormides".

Soovin osta Stockholmi lähedusse

SUVEMAJA

ehk ainult krundi. Vast. "Suvemaja" all EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Televisioonprogramm

TV Lördag

.35 **Let's talk business.** Färg.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
.30 **Tapahtumia** — magasin för finskspråkiga.
0.00 **Suomi Euroopassa I.**
Finland i Europa — serie om Finlands utrikespolitik.
0.30—11.00 **Pihasoittajat.** Värl. Gårdsmusikanterna. Färg. Textat.
4.40 **Por favor.** Färg.
5.00 **Efter min näbb.** Färg. Nicolai Gedda — och hör sen!
5.00 **Simning:** 6-nations i Tibblebadet i Täby. Åke Brolin och Toivo Öhman. Färg.
7.55 **Helgmålsbön.** Färg. Från Mönsterås kyrka i Småland.
8.00 **TV-nytt, väder.**
8.05 **Aktuellt i veckan.** Färg. Textat.
8.30 **Modet på operan** — på Operan i Paris — som i år fyller 100 år — har de franska modeskaparna fått tillfälle att visa hur de vill klä 1975-års kvinna i vår och sommar.
9.50 **Gör ingenting.** Färg. Lyckan är att bara vara. Finlands bidrag till 1975 års Montreux-festival.
0.20 **Konstverk berättar.** Färg. Oskrieenmålningar av Hugo Zuhr och något om hur en konstnär med fantasi och känsla förvandlar verkligheten.
1.30 **Bogserbåten** — familjeserie om kamraskapen mellan Eta 9 år och Axel 12. Färg.
2.00 **Nöjeshallen.** Färg. I kväll: Carl-Gustaf Lindstedt och hans teknade män "Tummen" presenterar Om jag hade tore av och med Arne "Bongo" Arvidsson, Barbro Hörberg, Agneta Lindén, Carl-Gustaf Lindstedt, Örjan Ramberg, Ted Åström samt bossen "Buss" Rosell och Busbandet. Samt "På minuten" med Lennart Swahn som programledare.
3.00 **Aktuellt, väder.**
3.30 **TV-nytt.**
3.35—23.25 **Deckardags:** Cannon med William Conrad. Färg.

TELEVISION 2

.40 **Gomidda.** Textat. Färg. Hatten Huruhagen med matglada gäster.
.10 **Herrskap och tjänstefolk.** Del 2. Färg.
.00 **Tidsbild.** Färg.
.35 **Världens vapen.** Färg.
.25 **TV-nytt, väder.**
.30 **Fem myror är fler än fyra elefanter.** Färg. Magnus, Brasse och Eva.
.00 **Lördags.** Portugal inför valet. Färg.
.30 **Turandot** — saga från Italien. Färg.
.45 **Rummet.** Färg. Pantomim om en uppfinningsrik man.
.00 **Ute.** Färg. Fritidsmagasinet från Luleå tar upp fritidsmat.
.30 **Rapport, väder.**
.00 **Audiensen.** Italiensk långfilm
.45 **Dans på logen.** Färg. Thore Skogman, Annalisa Ericson och Ingon Larsson.
.25 **TV-nytt, väder.**
.30—23.45 **Showtime:** "Monsieur Michels Brokiga Bazar"

TV Söndag

20 **Por favor.** Färg.
.40 **Söndagsträna med TV 1.** Färg.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
0.00 **Uutisviikko.**
Nyhetsveckan.
0.20 **Lasten TV:** Kreetan pikku aasi. Färg.
Barnprogram: Gretas lilla åsna. Färg. Textat.
0.30 **Tahdon ystävän.**
Jag vill ha en kompis. Textat.
1.00—12.15 **Gudstjänst.** Från Falkenbergs Frikyrkoförsamling, past. Paul Lillenberg och Bernt Knall. Sång av Berit Cedersjö och Lasse Lilled.
4.30 **Jourhavande.** Del 5. Repris. Färg.
5.30 **Insyn:** Vad hände egentligen den 11 december 1973? Färg. Om skogsindustrins PR-kampanj.
6.30 **Fokus.** Färg. Textat.
17.00 **Julia och nattpappan.** Färg.
17.30 **På en 6** — rysk kortfilm. Färg.
17.40 **Kärnkraft eller vad?** Färg.
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Musketörernas söner.** Amerikansk långfilm från år 1951. Regi: Lewis Allen.
19.20 **Sportfrågan.** Färg. Allsvensk frågelek mellan Djurgårdens IF och IFK Norrköping. Laguppställningar, Djurgården: Gösta "Knivsta" Sandberg, Sven Tumba, Mille Schmidt. Norrköping: Ove Kindvall, Bengt "Julle" Gustavsson, Pekka Langer. Programledare: Lennart Hyland. Vid pianot: Georg "Åby" Ericson.
20.00 **Sibelius violinkonsert.** Färg.
20.40 **Lerblixten** — en målning av Olle Kåks. Färg
21.00 **Aktuellt, väder.**
21.30 **TV-nytt.**
21.35 **Sportspegeln.**
22.05—22.40 **Min sång till dig.** Färg. Möte mellan Lill Lindfors och Mort Shuman i Paris.

TELEVISION 2

10.15 **Guten Tag, wie geht's?** Färg.
10.30 **Förskoleprogram: Om** — på ferie med börnehaven.
11.00—11.20 **Bättre bilder.** Textat. Färg. 4. Djur- och naturfotografering.
15.00 **Simning:** 6-nations. Färg. Sammandrag från Tibblebadet i Täby. Åke Brolin och Toivo Öhman.
16.15—ca 18.30 **Ishockey-VM:** Direktsändning från matchen Sverige—Polen i Düsseldorf. Färg. Lars-Gunnar Björklund.
I pauserna: Bandade glimtar från 6-nationssimning.
17.35 ca **TV-nytt, väder.**
18.30 ca **Simning** — 6 nations, sammandrag. Åke Brolin och Toivo Öhman.
19.20 **Våra vardagsblommor:** Krysanthemum — Sven Gréen.
19.30 **Rapport, sport, väder.**
20.10 **En värld i fred?** — fransk serie. 6. Tövädret.
21.00 **Söndagsdeckaren:** Brottsplats London — engelsk kriminalserie med John Thaw. Färg.
21.50 **TV-nytt, väder.**
21.55—22.05 **Innan vardan** — Gunnel Aksén, bokhållare i Uppsala. Färg.

TV Måndag

Skol-TV:
8.30—8.45 **Let's talk business,** åk 1—3, gymn. Färg.
9.00—9.10 **Switch on 28,** åk 3.
9.20 **Informera flera,** åk 1, gymn. Färg. 3. Hösten -73.
9.45—10.05 **Föremålen berättar,** åk 5. 3. Soldaten.
10.10—10.30 **I Norrland,** åk 4. Färg. 1. Möte med Norrland.
11.00—11.15 **Guten Tag, wie geht's?** Färg.
Skol-TV:
12.00 **The british isles,** åk 5. Färg. 2. London.
12.20—12.40 **Film-TV-verklighet,** åk 9. 2. Flygdrama — TV och på bio.
12.45—13.00 **The british isles,** åk 5. Färg. 1. Richmond—Yorkshire.
13.10—13.30 **Den moderna datatekniken 1,** åk 1, gymn. Färg.
14.00—14.20 **Fyra epoker — fyra miljöer,** åk 1, gymn. Färg. 4. 1700-talet.
16.30—17.00 **Halvfem.** Färg.
I drömmarna kan du få se. 4. Nattens hemlighetsfulla teater.
Sam och den förtrollade bollen.
Just det. Vi träffar pappa Anders. Finsk berättare.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Fyra på äventyr.** Färg. 3. Spår av olja.
18.30 **Sveriges magasin.** Färg. Maria Scherer och Steen Priwin.
19.30 **Den föränderliga världsbilden.** Färg. **Berättare: Bengt Feldreich. 1. Från något klart och enkelt till något rörigt och invecklat.**
19.50 **Om "om" för stora** — en skola i London. Färg.
20.00 **Bröd och vin** — italiensk film.
21.00 **Aktuellt, väder.**
21.30 **TV-nytt.**
21.35—23.00 ca **Mot väggen.** Speldjävulen som statstjänsteman eller idrottskonsulent?

TELEVISION 2

16.15 **Ishockey-VM:** Tjeckoslovakien—Sverige i Düsseldorf. Färg. Lars-Gunnar Björklund.
I andra pausen:
17.35 ca **TV-nytt, väder.**
18.45 **Ungdom på läger.** Färg.
19.20 **Regionala nyheter.**
19.30 **Rapport, väder.**
20.00 **Knuff.** Ingenting blir bättre för att man dricker öl på fredan.
20.30 **Gomidda.** Färg. Ärter och fläsk inte bara på torsdag. Maud Reuterswärd.
21.00 **Bluff eller vägen till lycka?** Om scientologi-rörelsen i Sverige av Hans Hederberg och Jan-Hugo Norman.
21.50 **TV-nytt, väder.**
21.55—23.55 **Petra von Kants bittra tårar.** Färg. Västtysk långfilm från 1972. Manus och regi: Rainer Werner Fassbinder.

TV Tisdag

Skol-TV:
8.30—8.55 **Barnets lekutveckling,** åk 1, gymn. Färg. 1. De tre första levnadsåren.
9.00—9.15 **I Nordamerika,** åk 6. Färg. 1. Möt en kontinent.
9.20—9.45 **Under Davids stjärna,** åk 4—6. Färg. 1. Jerusalem helig stad.
10.00 **Switch on 28,** åk 3.
10.10 **Hur mår jag?** åk 4—6. 1. Gymnastik — varför det då?
Förskoleprogram:
10.30—10.50 **Om — på ferie med Börnehaven.** Färg.
11.00—11.20 **Por favor** för vuxna. Färg.
Skol-TV:
12.00 **Vid Medelhavet,** åk 5. 3. Bondby.
12.20—12.40 **I Sovjetunionen,** åk 5. 1. De stora avståndens land.
12.45—13.00 **Våld och nöd,** åk 9. 1. Vad är våld?
13.10—13.30 **Musik i det som finns,** åk 4—6. Färg. 1. Vi går ut och letar.
13.35—13.55 **Olycksfallsvård 1,** åk 9.
14.00—14.20 **Lärarprogram: Samverkan förskola—lågstadium.** 1. Kommunikation — ett samspel.
Förskoleprogram:
14.30—14.50 **Om — på ferie med Börnehaven.** Färg.
16.30—17.00 **Halvfem.** Färg.
Tisdagskul.
Just det. Hur ser hunden ut? Grekisk berättare.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Sportdags: Vad är talang?** Färg.
18.30 **Sveriges magasin.** Färg.
19.30 **Bakhtiarifolkets vandring.** Färg. Nomader i södra Iran.
20.00 **Jubel i busken.** Färg. Sten-Åke Cederhök, Sonya Hedenbratt, Elvy Bengtsson, Rulle Löfgren och Nisse Peters.
20.30 **Pippi i London med Rolf Harris.** Färg.
21.00 **Aktuellt, väder.**
21.30 **TV-nytt.**
21.35—22.05 **Musiken i bild.** Färg. Lekstuga för televisionärer.

TELEVISION 2

17.25 **TV-nytt, väder.**
17.30 **En saga från havet.** Färg.
18.00 **"Farvel du gamle Kjelvikfjell".**
18.45 ca **Rörläggare.** Färg. Jugoslavisk kortfilm.
19.05 **Guten Tag, wie geht's?** Färg.
19.20 **Regionala nyheter.**
19.30 **Rapport, väder.**
20.00 **Lantliv.** Färg.
20.50 **Om "om" för stora** — skola i London. Färg.
21.00 **Dokument utifrån.** Färg.
21.40 **Svensk kortfilmsvecka: Förvandla Sverige** av Stefan Jarl och Jan Lindqvist.
22.30 **TV-nytt, väder.**

TV Onsdag

Skol-TV:
9.20—9.40 **I Latinamerika,** åk 6. Färg. 2. När frosten kom.
9.45—10.00 **Let's talk business,** åk 1—3, gymn. Färg. 10. Agenda and minutes.
10.10—10.30 **Djurens livsrum,** åk 6. Färg. 1. Låt dem leva.
10.35—11.00 **Vårdkunskap,** åk 2, gymn. 2. Ett samtal betyder så mycket.
12.00 **USA,** åk 7. Färg. 1. Kontrasternas USA.
12.20—12.40 **The british isles,** åk 5. 3. Wales.
12.45—13.05 **Vad ska jag säga nu då? Rollspel. Svenska för vårdlinjen,** åk 1, gymn.
16.30—17.00 **Halvfem.**
Rummet där Rut bor. 3. Natten.
Bilder från Turkiet del 2.
Knasbollarna.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Kolla kollo.** Färg. 1. 13 flickor, 6 pojkar och 5 ledare kommer till Sommargården Solängen.
18.30 **Sveriges magasin.** Färg.
19.30 **Engelsk fårfarmare i Yorkshire.** Färg.
20.15 **Allsköns musik.** Färg.
21.00 **Aktuellt, väder.**
21.30 **TV-nytt.**
21.35—22.55 **Alibi** — fransk långfilm från 1937. Regi: Pierre Chenal.

TELEVISION 2

16.15 **Ishockey-VM:** Sverige—USA i Düsseldorf. Färg. Arne Hegerfors.
I andra pausen:
17.35 ca **TV-nytt, väder.**
18.30 **Herrskap och tjänstefolk.** Färg. 13. Uppbrott.
19.20 **Regionala nyheter.**
19.30 **Rapport, väder.**
20.00 **Tjocka släkten** — serie av Lars Molin. Färg. Del 5. Cholelythetis (inflammerade gallgångar). Signe har efter en lång tid av cancerskräck fått tid för operation på lasarettet.
21.00 **Vuxenstuderanden på folkhögskola.** Färg. Anette är 35 år och f d servitris. Hon är en av dem som tvingades sluta skolan tidigt och i vuxen ålder söka sig till folkhögskola.
21.35 **Musik för fyra slagverkare.** Färg.
Lasse Erstrand, vibrafon, Bengt Berger, Egil Johansen, Björn Liljequist, slagverk, Rune Gustafsson, gitarr, och Georg Riedel, bas.
22.00 **Svensk kortfilmsvecka: Det hör inte hit, sa Platin om rättvisan. Färg. Ett inlägg i kriminalvårdsdebatten av elever vid Konstfackskolan i Stockholm.**
22.30 **TV-nytt, väder.**

TV Torsdag

Skol-TV:
8.30—8.50 **Socialkunskap: Problem i välfärd,** gymn. 4. Haninge-gruppen.
9.20—9.35 **Here we come,** åk 4. Färg. 4. The old castle.
9.45—10.05 **I Norrland,** åk 4. 3. Rikedomar i norr.
10.10—10.30 **Hur mår jag?** åk 4—6. Färg. 2. Ibland kan jag inte somna.
10.35—10.55 **Kulturer i kollision,** åk 2, gymn. Färg. 1. Chaggaseder.
12.00—12.20 **I Norrland,** åk 4. 2. Bland renar och samer.
12.45—13.05 **The mystery on the Moor,** åk 7. Färg. 5. **The last shot.**
13.10—13.25 **Familjekunskap,** åk 1—2, gymn. 2. Vi har det ju bra nu . . . av Björn Runeborg.
13.35—13.50 **Fysik,** åk 7. 1. Elektricitet — den slutna kretsen.
14.30—14.50 **Lärarprogram: Samverkan förskola—lågstadium.** 1. Kommunikation — ett samspel.
16.30—17.00 **Halvfem.** Färg.
Månens drömmar.
Sabine.
Simon i ritlandet.
Jag kommer från Jugoslavien.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Barn i Bangladesh.**
18.30 **Sveriges magasin.** Färg.
19.30 **Med handen på hjärtat** — engelsk komediserie. Färg.
20.00 **Konstverk berättar.** Färg. Färgen och ljuset — Viktor Birsa målar.
20.15 **Ishockey-VM:** Sverige—Finland i Düsseldorf. Färg. Arne Hegerfors.
I första pausen:
20.50—21.00 ca **Aktuellt.**
I andra pausen:
21.35—21.45 ca **Aktuellt, väder.**
22.30 ca **TV-nytt.**
22.35—22.50 ca **Let's talk business.** Färg.

TELEVISION 2

16.15 **Ishockey-VM:** Sovjet—Tjeckoslovakien i Düsseldorf. Färg. Lars-Gunnar Björklund.
I andra pausen:
17.35 ca **TV-nytt, väder.**
18.30 **Bluff eller vägen till lycka?** Om scientologi-rörelsen i Sverige.
19.20 **Regionala nyheter.**
19.30 **Rapport, väder.**
20.00 **Efter Minamata, itai-itai** — om den s k itai-itai-sjukan och dess offer.
20.40 **Inför teckenspråket.** Textat. Färg.
20.45 **Folkdans i Rättvik.** Färg.
21.20 **TV-nytt, väder.**
21.25—22.25 **Svensk kortfilmsvecka: Förvandla världen.** Färg.

TV Fredag

Skol-TV:
9.00—9.20 **I Nordamerika,** åk 6. 2. Chicago, Illinois.
10.00 **Switch on 28,** åk 3.
10.10 **Film—TV—verklighet,** åk 9. 3. Bostadsnöd — två sätt att informera.
Förskoleprogram:
10.30—10.50 **Om** — en skola i London. Färg.
Skol-TV:
12.00—12.15 **The british isles,** åk 5. Färg. 4. Bradford.
12.20—12.40 **I Sovjetunionen,** åk 5. 2. På en kolchos i Uzbekistan.
12.45—13.05 **The british isles,** åk 5. Färg. 2. London.
13.10—13.30 **Musik i det som finns,** åk 4—6. Färg. 2. Vi bygger ett jätteinstrument.
13.35—13.55 **Lärar- och elevprogram. 2. Demokrati i skolan.**
14.00—14.20 **Efter gymnasieskolan. Färg. Teknik och naturvetenskap.**
Förskoleprogram:
14.30—14.50 **Om** — en skola i London. Färg.
16.30—17.00 **Halvfem.** Färg. Från A till Ö — en resa orden runt med Birgitta Andersson och Bert-Åke Varg.
17.25 **Tapahtumia.** Aktuellt magasin för finskspråkiga.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Barnjournalen.** Färg.
18.30 **Sveriges magasin.** Färg.
19.30 **Livets väv** — serie från sex delar av världen som vill visa oss sambanden mellan allt levande och dess omgivning. Ekologi kallas det i vetenskapligt språk. Klimat, jord, växter och djur, där människan ingår, bildar ett mönster — en väv — som domineras av källan till all energi — solen. Färg.
20.00 **Jourhavande** — serie av Gunnar E. Sandgren. Färg. Sjätte avsnittet. Regi: Jackie Söderman.
21.00 **Aktuellt, väder.**
21.30 **TV-nytt.**
21.35—22.35 **I morron e de lörda.** Färg. Värd: Östen Warnerbring. Gäster: Lena Maria och Svante Thuresson.

TELEVISION 2

17.00 **Varför kastar de sten** — barn i bombernas Nord-Irland. Färg.
17.25 **TV-nytt, väder.**
17.30 **Vad man kan finna på en havsstrand.** Färg.
18.00 **Journalen.** Färg. Medicinskt magasin — sammanställt av Göran Karlefors. Arvsanlag på avvägar?
18.30 **Alias Smith och Jones.** Färg. Roger Davis och Ben Murphy.
19.20 **Regionala nyheter.**
19.30 **Rapport, väder.**
20.00 **Vi i 5:an.** Färg. Berndt Friberg och Lennart Edberg.
20.45 **Dagbok i bild.** Ninnie Isaksson, 21, violinist, Helsingborg.
21.00 **Ensam i storstaden** — finskt reportage.
21.55 **Svensk kortfilmsvecka:** Jon Blå. Färg. Novellfilm av Jon Lindström.
22.30 **TV-nytt, väder.**
22.35—23.15 **Country and western festival.** Färg.